

788

Biskupa Stanisława Karnkowskiego

Zbiór Konstytucji Synodalnych

462

ANNI ETATIS
SVE. 47

ANNO
1779

STANISLAVS KARNKOWSKY
EPVS

CAPITVLI ISTIVS WLADISLAVIEN
SINGVLARIS BENEFACTOR

Ks. Dr. Al. Kakowski
Rektor Akademii Rzymsko-katolickiej w Petersburgu

Biskupa Stanisława Karnkowskiego
ZBIÓR
KONSTYTUCYI SYNODALNYCH

Przyczynek do Historji ustawodawstwa kościelnego w Polsce.

WŁOCŁAWEK
Drukarnia Dyecezalna

1912

(7)

NIHIL OBSTAT

Aegidius Radziszewski
Censor librorum

Nr. 527

254044

IMPRIMATUR

Wladislaviae, die 1 Februarii 1912 anno

† Stanislaus Eppus

Cancellarius Ad. Owczarek

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Uniwersytetu w Białymstoku

FUW0113799

W-61/2001

„Desumpsi mihi pietatis ergo eum labore, ut priores quoque et vetustas (constitutiones) undique conquirerem” Karnkowski Epist. ad Reg. Stephanum.

Kilka dostępnych mi a nieogłoszonych drukiem dokumentów historycznych przedstawia w nowym świetle Zbiór konstytucji synodalnych Stanisława Karnkowskiego, biskupa włocławskiego. Wśród tych dokumentów pierwszorzędne miejsce zajmują ustawy kongregacji generalnej czyli synodu prowincjonalnego piotrkowskiego z r. 1578, nieznane dotychczas w literaturze historycznej, tudzież pismo kardynała Buoncompagniego do arcybiskupa Jakóba Uchańskiego, potwierdzające w imieniu Kongregacji Soboru Trydenckiego rzeczony zbiór statutów synodalnych.

Stanisław Karnkowski, biskup włocławski, w r. 1579 wydał zbiór praw kościelnych polskich p. t. Constitutiones synodorum, Metropolitanae Ecclesiae Gnesnensis, Provincialium, tam vetustorum, quam recentiorum, usque ad Annum Domini MDLXXVIII studio et opera Reverendissimi in Christo Patris, Domini Stanisłai Karnkowskiego, Dei gratia Episcopi Vladislavien. et Pomeraniae, collectae, et ad praescriptum sacrosancti Concilii Tridentini, et S. Sedis Apostolicae, correctae, et in unum volumen redactae. Cracoviae, Andreas Petricovius impressit. Anno Domini 1579.

O zbiorze tym krótkie wzmianki czynią Jacobson, ¹⁾ Jabczyński, ²⁾ Fabisz, ³⁾ Buliński, ⁴⁾ Korytkowski, ⁵⁾ Ulanowski, ⁶⁾ Chodyński Stanisław, ⁷⁾ jużto urywkowe, jużto w pewnych szczegółach mylne, a wogóle niewystarczające dla zdania sobie sprawy z całokształtu pracy.

Zadaniem naszym będzie wydobyć na jaw sprawę o autorstwie Zbioru praw Karnkowskiego, wyjaśnić przyczyny, które skłoniły autora do podjęcia pracy, wykryć źródła, z których autor czerpał, opowiedzieć okoliczności, związane z publikacją dzieła, w końcu wyjaśnić powagę prawną i powagę faktyczną, jaką miał w Kościele polskim zbiór praw Karnkowskiego.

Tak więc praca niniejsza, wkraczając w dziedzinę naszego ustawodawstwa kościelnego i bezpośrednio dotycząc dziejów Kościoła w Polsce, stanowić będzie zarazem nową kartę o życiu i działalności Karnkowskiego — jako prawnika — kanonisty.

I.

O autorze nowego Zbioru konstytucji synodalnych.

Kto jest autorem tego zbioru praw? Odpowiedź, zdaje się, prosta, Karnkowski. A jednak nasuwają się pewne co do autorstwa wątpliwości. Między innymi Fabisz najwięcej powikłał sprawę pisząc, że „z polecenia synodu piotrkowskiego, odprawionego w r. 1557, zajęli się deputaci XX. Dr. Stanisław Dąbrowski i Dr. Franc. Krasieński przejrzeniem statutów, a z rozkazu X. biskupa Stan. Karnkowskiego delegowani X. Dr. Stan. Krasieński i X. Dr. Marcin Izdbieński—superwizją pracy, wykonanej przez wspomnianych deputatów“.⁸⁾ Zdawałoby się przeto, że nie Karnkowski, ale wyżej wymienieni kanonicy są właściwymi Zbioru autorami, mimo to że zowie się on zbiorem Karnkowskiego, podobnie jak i późniejszy zbiór nosi imię Wężyka, chociaż Wężyk go nie układał.

¹⁾ Geschichte der Quellen des catholischen Kirchenrechts der Provinzen Preussen und Posen. Königsberg. 1837. str. 68.

²⁾ Wiadomości o synodach prowincjonalnych polskich i zbiorach ich statutów. Rocznik Tow. Prz. Nauk. Krak. XIX. 1849.

³⁾ Wiadomość o synodach prowinc. i dyec. Kępno. 1861. str. 181.

⁴⁾ Historia Kościoła Polskiego. t. III. str. 432.

⁵⁾ Arcybiskupi Gnieźnieńscy. t. III. str. 430.

⁶⁾ Materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce w w. XVI. Kraków. 1895, str. 4.

⁷⁾ Enc. kość. Nowodw. art. Synody Kościoła Polsk. XXVII. str. 407.

⁸⁾ Wiadomość o synodach etc. str. 182.

W świetle dokumentów rzecz tak się przedstawia. Synod prowincjonalny piotrkowski, w r. 1557 odprawiony, postanowił, ażeby arcybiskup Dzierzgowski statuty i konstytucje dawne, nowe i najnowsze w jedną księgę zebrał i w ciągu roku wydrukował przy udziale swego kanclerza, Stanisława Dąbrowskiego, archidyakona kurzelowskiego, i Franciszka Krasieńskiego, archidyakona kaliskiego, doktorów prawa, upoważnionych do wykonania tej pracy dekretem synodalnym.⁹⁾

Nie ulega wątpliwości, że wzmiankowani deputaci stosownie do zlecenia synodu ułożyli nowy zbiór konstytucji synodalnych, albowiem synod prowincjonalny piotrkowski z r. 1577 stwierdza ich istnienie, polecając Stanisławowi Krasieńskiemu i Marcinowi Izdbieńskiemu przejrzeć je starannie, poprawić i dostosować do postanowień Soboru Trydenckiego, z zastrzeżeniem, by po przejrzeniu i poprawieniu przedstawiono je przysłanemu synodowi prowincjonalnemu do aprobaty.¹⁰⁾ Nie mamy żadnych dowodów na to, że Stan. Krasieński i Marcin Izdbieński poruczoną sobie przez synod pracę wykonali lub w wykonaniu jej wzięli udział jakkolwiek, natomiast wszystkie dowody przemawiają za autorstwem Stanisława Karnkowskiego, biskupa włocławskiego.

Nieco niżej wskażemy przyczyny tej zamiany autorów, w tem miejscu wystarcza przytoczyć dowody, przemawiające za Karnkowskim. Nasamprzód na karcie tytułowej zbioru Konstytucji czytamy wyrazy: „Konstytucje synodów prowincjonalnych... *starianiem i pracą*

⁹⁾ *Ulanowski*. Materiały do historii ustaw. syn. w P. str. 119—120. Ne autem quispiam ignorantiam prae se ferre posset, ipsorum statutorum et constitutionum, asseverans, se illa non habere, sacra synodus decrevit, ut Rmus Dominus Archiepiscopus statuta ipsa et constitutiones veteres et novas, etiam novissimas suae praesidentiae et aliorum suorum praedecessorum temporibus in synodis provincialibus decretas, in unum volumen pulchre per titulos singula digerendo, per Venerabiles Dominos Stanislaum Dambrowski Curzeloviensem, curiae suae Cancellarium, et Franciscum Krasieński Calissiensem, Archidiaconos, canonicos Gnesnenses, juris doctores, quos ad hoc synodali decreto elegit, recolligi atque illa hinc per decursum unius anni typis excudi et imprimi procuraret et faciat“.

¹⁰⁾ *Ulanowski*, Materiały etc. str. 174: Sacra sinodus statuta et constitutiones provinciales tam antiquas, quam novas atque novissimas, quae sint consentaneae et nullo modo repugnent sacrosancti concilii Tridentini decretis, in pristino suo robore conservat ad easque in unum volumen per Rndos olim Stanislaum Dąbrowski et Franciscum Krasieński, iuris utriusque doctores tunc canonicos Gnesnenses, ex commissione sinodi provincialis petricoviensis, iam redactas, diligentius etiam inspiciendas et recognoscendas deputavit Rdos Dnos Stanislaum Krasieński archidiaconum et Martinum Izdbieński de Russiecz scholasticum Crac. iuris utriusque doctores, quae sic revisa a futura sinodo provinciali approbari debent.

Stanisława Karnkowskiego, biskupa wrocławskiego, *zebrane* i stosownie do przepisów Soboru Trydenckiego i św. Stolicy Apostolskiej *poprawione* i w jedną księgę *ulożone*". Nie podobna przypuścić, aby biskup Karnkowski, który w życiu swoim mnóstwo dzieł naukowych ogłosił, sięgał po niezastuzone wawrzyny i przywłaszczał sobie cudze prace, wypisując przytoczone wyrazy na czele zbioru konstytucji, którego nie był sam autorem.

Gdyby autorami dzieła byli wybrani *ad hoc* przez synod Stan. Krasieński i Marcin Izdbieński, nie omieszkaliby oni pewnie upomnieć się o swoją własność, tembardziej że na nich spada pewna niesława, iż zawiedli położoną w nich nadzieję synodu, pozwalając się wyprzedzić w pracy komu innemu, nieupoważnionemu przez synod. Poważnym też dowodem jest list Karnkowskiego do króla Stefana Batorego, położony na czele Zbioru konstytucji i dedykujący go królowi. W liście tem Karnkowski temi słowy przemawia: „Przyjąłem na siebie z zamiłowania tę pracę, że (statuty) ważniejsze, a także i starodawne, zewsząd wyszukiwałem i starałem się wydać je razem z nowszymi”¹¹⁾. Nie mniej przemawia za autorstwem Karnkowskiego i ta okoliczność, że synod prowincjonalny piotrkowski z r. 1578 po uzyskaniu aprobaty rzymskiej polecił wręczyć Zbiór konstytucji nie arcybiskupowi Uchańskiemu, do którego należała publikacja praw prowincjonalnych z urzędu, lecz Stanisławowi Karnkowskiemu, biskupowi wrocławskiemu¹²⁾, przez co zdaje się wskazywać, że Karnkowski jest w szczególności sposobem względem tej księgi praw zainteresowany.

Co się tyczy usunięcia się Stanisława Krasieńskiego i Marcina Izdbieńskiego od udziału w opracowaniu zbioru konstytucji, wniosek nasz opieramy na liście Stanisława Karnkowskiego do Stefana Batorego¹³⁾, w którym Karnkowski wyraźnie zaznacza, że podjął się tej pracy „z zamiłowania” i zdaje się wskazywać na to, że kto inny miał ją wykonywać „z obowiązku”, ale obowiązku nie spełnił.

Tak więc zdaje się być rzeczą pewną, że nie kto inny, lecz Stanisław Karnkowski, biskup wrocławski, jest wyłącznie autorem zbioru konstytucji, który słusznie w literaturze kościelnej zowie się „Zbiorem konstytucji synodalnych Karnkowskiego”.

¹¹⁾ Desumpsit mihi pietatis ergo eum labore, ut priores quoque et vestas undique conquererem, simulque cum recentioribus edi curarem. Cf. str. 5

¹²⁾ Statuta provincialia Rmo Dno Epo Vladislaviensi tradi voluit. Akta kongregacji generalnej z r. 1578. Manuskrypt.

¹³⁾ Pietatis ergo.

II.

O przyczynach powstania nowego Zbioru konstytucji synodalnych.

Stanisław Karnkowski, jeden z najznakomitszych biskupów polskich, wielki miłośnik Kościoła katolickiego, obrońca wiary, krzewiciel oświaty, reformator obyczajów kleru i ludu, więcej od innych odczuwał potrzebę nowego zbioru konstytucji synodalnych.

Księga konstytucji synodalnych dla duchowieństwa polskiego, szczególnie niższego, była jeśli nie jedynym, to bezwarunkowo pierwszorzędem źródłem, które dostarczało wiadomości prawno-kościelnych i norm, podług których regulowano stosunki swoje z władzami kościelnymi i państwowymi i urządzano życie prywatne. Tylko duchowieństwo wyższe, biskupi i kapituły, śledziło postęp i rozwój prawa kościelnego ogólnego i starało się dostroić życie kościelne prowincjonalne do norm prawa ogólnego, zwłaszcza na zgromadzeniach synodalnych¹⁴⁾.

Tymczasem od czasu ogłoszenia przez Jana Łaskiego, arcybiskupa gnieźnieńskiego, ostatniego zbioru konstytucji synodalnych z r. 1525 do synodu prowincjonalnego piotrkowskiego z r. 1577 upłynęło przeszło pięćdziesiąt lat. W tak długim okresie czasu zaszły poważne zmiany w stosunkach politycznych i religijnych Polski: powaga władzy królewskiej znacznie upadła, szlachta zdobyła przewagę nad stanem tak miejskim, jak włościańskim, różnowierstwo rozszerzyło się po całym kraju, nowatorowie tak polscy, jak i cudzoziemscy zaczęli zagrozić całości religii katolickiej, możnowładcy i szlachta znieważali duchowieństwo i obrządki katolickie, sejmy ograniczyły jurysdykcję kościelną, część duchowieństwa upadła na duchu, wielu porzuciło Kościół, inni myśleli o reformie Kościoła w duchu protestanckim, tacy arcybiskupi, jak Krzycki, Latalski, Gamrat, Przerębski, Uchański, nie mieli dość siły ani powagi duchownej, żeby powstrzymać rozszalałe burze namiętności. W takim stanie rzeczy wszystko domagało się gwałtownie reformy.

Zapory szerzącemu się w Polsce nowatorstwu religijnemu stawiano szczególnie na synodach dyecezyalnych i prowincjonalnych. Zwłaszcza na tych ostatnich przejawiała się i przemagała zbiorowa myśl i dusza katolicka. Poczynając od roku 1525 odprawiono sy-

¹⁴⁾ W Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce (tom XI. Kraków. 1910) znajdziemy liczne tego dowody.

nodów prowincjonalnych szesnaście, jeśli nie więcej, bo dotąd jeszcze nie posiadamy dokładnego ich spisu.

W r. 1525 w czerwcu lub lipcu odbył się w Piotrkowie za arcybiskupstwa Jana Łaskiego synod prowincjonalny, którego akta zaginęły. Drugi synod za tegoż arcybiskupa odbył się dnia 24 kwietnia 1527 r. w Łęczycy¹⁵⁾ i trzeci jeszcze dnia 18 lipca 1530 r. w Piotrkowie¹⁶⁾. Arcybiskup Maciej Drzewicki odprawił trzy synody prowincjonalne: w Piotrkowie dnia 28 i 29 sierpnia 1531 r.¹⁷⁾, w Piotrkowie w sierpniu 1532 r.¹⁸⁾ i znowu w Piotrkowie 1534 r.¹⁹⁾. Za arcybiskupa Krzyckiego w r. 1537 rozpoczęto synod w Piotrkowie, ale go przerwano z powodu śmierci arcybiskupa²⁰⁾. Synod, przez arcybiskupa Jana Latańskiego dnia 5 maja 1539 r. do Piotrkowa zwołany, ogłosił wiele praktycznych ustaw²¹⁾. Arcybiskup Piotr Gamrat odprawił dwa synody prowincjonalne, pierwszy w Piotrkowie dnia 17 października 1542 r.²²⁾, drugi także w Piotrkowie d. 17 października 1544 r.²³⁾. Arcybiskup Mikołaj Dzierżgowski bodaj najwięcej odprawił synodów, mianowicie: w Łęczycy dnia 15 września 1547 r.²⁴⁾,

¹⁵⁾ Akta tego synodu drukowano w zbiorze Drzewickiego p. t. *Constitutiones et articuli synodi Lanciencensis A. D. 1527 celebratae*. Przedrukował je Ulanowski w dziele: *Materyały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce*, str. 41.

¹⁶⁾ Akta drukowane w zbiorze Drzewickiego, przedrukowane przez Ulanowskiego w *Materyałach*, str. 54.

¹⁷⁾ Akta niedrukowane. Podaje o nim wiadomość *ks. Stanisław Chodyński* w *Encykl. Kośc. Nowodw.* w artykule: *Synody Kościoła polskiego*, 404. *Korytkowski* (*Żywoty Arcybiskupów Gnieźnień.*) zamileża o nim. Bardzo wątpliwy.

¹⁸⁾ Akta drukowane w zbiorze Drzewickiego, przedrukowane przez Ulanowskiego w dziele: *Materyały etc.* str. 59.

¹⁹⁾ *Ks. Stanisław Chodyński* w *Encykl. Kośc. Now.* w artykule: *Synody Kośc. pol.* twierdzi, że synod ten odbył się w Łęczycy, widocznie na podstawie cytaty w zbiorze Karnkowskiego; *Korytkowski* dowodzi (*Żywoty Arcyb. Gnieźn.* str. 794), że Drzewicki żadnego w tym roku nie odbył synodu.

²⁰⁾ *Korytkowski*, *Arc. Gnieźn.*, t. III, str. 27.

²¹⁾ Karnkowski w swoim zbiorze konstytucji przytacza z niego dwa statuty. *Ks. Stan. Chodyński* (*Enc. Kośc. Now.*, str. 404) podaje, że Władysław Okęcki, profesor Szkoły Głównej w Warszawie, posiadał statuty tego synodu. Co się z nimi stało, nie wiadomo.

²²⁾ Akta synodu tego dwa razy drukowano. Cf. *Korytkowski*, tamże, tom 3, str. 111; Ulanowski, *Materyały etc.* str. 63.

²³⁾ Ustawy tego synodu przytacza Karnkowski w swoim zbiorze konstytucji, str. 27, 37, 76, 88, 94, 156, 157.

²⁴⁾ Drukowany w r. 1878 w *Acta historica res gestas Poloniae illustrantia* T. I. str. 446. Zdaje się, że są to statuty przygotowane do obrad, ale nie uchwalone przez synod.

w Piotrkowie 8 czerwca 1551 r.²⁵⁾, w Łowiczu dnia 6—11 września 1556 r. pod prezydencją nuncjusza Alojzego Lippomana²⁶⁾ i w Piotrkowie dnia 17 maja 1557 r.²⁷⁾. Arcybiskup Jan Przerębski odbył synod d. 4 marca 1561 r. w Warszawie pod prezydencją nuncjusza Berarda Bonjoanni²⁸⁾. Wreszcie arcybiskup Jakób Uchański odprawił synod w Piotrkowie dnia 19 maja 1577 r. w obecności nuncjusza Wincentego Laureo. Na tym synodzie przyjęto Sobór Trydencki i uchwalono ułożyć nowy zbiór konstytucji synodalnych²⁹⁾.

Synod piotrkowski z r. 1577 wchodzi jako ostatni w Zbiór konstytucji synodalnych Karnkowskiego.

Wylczyłem tutaj wszystkie znane synody prowincjonalne, odprawione w okresie pięćdziesięciolecia od opublikowania Zbioru konstytucji synodalnych Jana Łaskiego, mając jednak na względzie tę okoliczność, że co do niektórych z nich istnieją poważne wątpliwości, które można usunąć przy pomocy krytyki jedynie; sam Karnkowski nie zawsze krytycznie do nich się odnosił. W dopiskach nie pominąłem edycji synodów drukowanych, są one bowiem tekstem oryginalnym poszczególnych statutów Zbioru Karnkowskiego.

W tem miejscu nie można pominąć synodu prowincjonalnego z r. 1578, nieznanego Korytkowskiemu³⁰⁾, Wierzbowskiemu³¹⁾ i innym

²⁵⁾ Drukowany w r. 1878 w *Acta hist. res gest. Pol. illustr. t. I.* str. 513. Stosuje się tu też sama co wyżej uwaga.

²⁶⁾ Uchwały synodu drukowane przez Ulanowskiego w książce: *Materyały etc.* str. 103. Pierwotnie synod zwołany był na 6 listop. 1554 r., ale go arcybiskup przerwał z powodu obecności dwóch tylko biskupów i przeniósł na lipiec 1555 r., a z tego terminu na wrzesień 1556 r. Cf. *Rydzewski*, *Relacje nuncjuszów*. I. 32.

²⁷⁾ Drukowany przez Ulanowskiego w dziele *Materyały etc.* str. 115.

²⁸⁾ Drukowany przez Ulan., jak wyżej, str. 132.

²⁹⁾ Uchwały synodu drukowane w r. 1578 p. t.: *Acta et constitutiones Synodi provincialis Gnesnensis provinciae A. D. 1577 die 19 mensis maii habitae et celebratae* (*Wierzbowski*, *Bibliographia polonica XV et XVI s. vol. II n. 1535*). Ponieważ to wydanie nie podobało się nuncyuszowi Laureo z powodu opuszczenia imienia drukarza, lubo nie zawierało wielkich błędów, Karnkowski w następnym roku powtórzył je w piątej księdze swojego Zbioru praw prowincjonalnych (*Wierzbowski*, *Vincent Laureo Varsovie. 1887. 719*). Potem synod ten wielokrotnie był przedrukowywany w piątej księdze zbioru praw Wężyka i ostatnimi czasy przez Ulanowskiego w dziele cytowanym: *Materyały etc.* na stronie 169. Zaznaczamy, że tekst podany przez Ulanowskiego jest oryginalny, przez synod uchwalony. Wszystkie inne teksty nieco różnią się od oryginalnego z tego powodu, że Kongregacja Soboru Trydenckiego tekst pierwotny nieco zmieniła, poprawiła i uzupełniła.

³⁰⁾ *Arcyb. Gnieźn.*, *Żywot Jakóba Uchańskiego*.

³¹⁾ Jakób Uchański *Arc. Gnieźn.* Warszawa, 1895.

pisarzom, a cytowanego przez księży Zenona ³²⁾ i Stanisława ³³⁾ Chodyńskich, synodu, którego akta posiadamy w odpisie rękopiśmiennym. Kiedyindziej poda się o nim obszerniejsze sprawozdanie, tutaj wystarczy przytoczyć w krótkości treść uchwał jego, uchwały te bowiem pomagają do rozstrzygnięcia wielu wątpliwości, dotyczących Zbioru konstytucji synodalnych Karnkowskiego.

Synod prowinc. z r. 1578 nosi tytuł: Acta in congregatione provinciae gnesnensis indicta per Rmum in Christo Patrem D. Jacobum Uchański Dei gratia Archiepiscopum Gnesnen. Legatum Natum et Regni Poloniae Primatem Petricoviae pro die prima octobris MDLXXVIII A. D.

Synod zatytułowany: congregatio, a gdzieindziej: congregatio generalis ³⁴⁾, synody bowiem dyecezyalne i prowincjonalne i za granicą i u nas często tak mianowano. Prezydował na nim Karnkowski, w zastępstwie Uchańskiego, który jednak podczas synodu znajdował się w Piotrkowie ³⁵⁾. Rozpoczął się synod „ritu solemnī, sacrosancto sacrificio Missae peracto et invocata Spiritus Sancti gratia”. Oprócz Karnkowskiego obecny był Pilichowski, biskup chełmski. Inni biskupi przysłali delegatów: Uchański — Jana Sikorskiego, swego kanclerza, Jan Siemiński, arcybiskup lwowski — Walentego Olenckiego, kanonika kurzelowskiego, Piotr Myszkowski, biskup krakowski — Krzysztofa Podolskiego, Łukasz Kościelski, biskup poznański — Jakóba Brzeźnickiego, Piotr Dunin Wolski, biskup płocki — Jana Łoczyńskiego, kościołów swoich kanoników z pełnymi mandatami ³⁶⁾ i z listami, słuszność przyczyn nieobecności swojej usprawiedliwiającemi. Obecni też byli na kongregacji przedstawiciele kapituł: gnieźnieńskiej, krakowskiej, wrocławskiej, płockiej, tudzież opaci sulejowski, witowski, szczyrski, trzemeszeński, mogiński, węgrowski, łódzki, tyniecki, wąchowski, jędrzejowski, sieciechowski, świętokrzyski, miechowski.

Nasamprzód prezydujący polecił przeczytać list konwokacyjny ³⁷⁾ arcybiskupa Uchańskiego, poczem po raz pierwszy wybrano deputatów trybunalskich od stanu duchownego, następnie postanowiono zbierać, na opędzenie kosztów ich utrzymania, kolektę w każdej dyecezyi

³²⁾ Synodus Archidioec. Gnesn. praesidente Stanislao Karnkowski Archpo Gnesnen. Lovicii 1588 celebrata Varsaviae 1871. We wstępie jest mowa o synodzie prowinc. z r. 1578.

³³⁾ Enc. Kośc. Nowodw. Artykuł Synody Kościoła polskiego.

³⁴⁾ Porówn. Uchansciana, t. II. IV. str. 338: Uchański ogłasza bullę Grzegorza XIII: Datum Petricoviae in congregationi generali die Jovis secunda mensis Octobris a. 1578. Toż samo IV. 167. str. 339.

³⁵⁾ Porówn. listy N. 166 i 167, Uchansciana tamże.

³⁶⁾ Cum plenissimis mandatis ad omnia et singula tractanda.

³⁷⁾ Processum seu litteras.

oraz zalecono im dobierać sobie do pomocy i rady wytrawnych adwokatów. Po trzecie, opublikowano zatwierdzone przez Stolicę Apostolską statuty synodu prowincjonalnego z r. 1577 i upomniano biskupów, aby je wprowadzili w wykonanie. Po czwarte, postanowiono suplikacje o zdrowie i pomyślność Jego Królewskiej Mości, którego staraniem odbył się synod z r. 1577 i który doprowadził do skutku sądy trybunalskie, oraz upomniano arcybiskupa i biskupów, aby suplikacje niezwłocznie zarządzili w swoich dyecezyach. Po piąte, przyjęto agendę, ułożoną przez Karnkowskiego, i zastrzeżono, aby odtąd innych agend nie używano. Po szóste, wysłuchawszy relacji deputata kleru do Stolicy Apostolskiej od synodu piotrkowskiego 1577 r., kanonika Jakóba Brzeźnickiego, który złożył na synodzie: a) breve Grzegorza XIII ³⁸⁾, mianujące egzekutorami ustaw synodu piotrkowskiego (1577 r.): nuncyusza w Polsce, arcybiskupa gnieźnieńskiego i biskupa krakowskiego; b) zbiór ustaw prowincjonalnych, przez wyznaczonych z ramienia Stolicy Apostolskiej kardynałów przejrzany, w niektórych miejscach poprawiony i przez Stolicę Apostolską potwierdzony ³⁹⁾; c) list kardynała Buoncompagniego do arcybiskupa Uchańskiego, przy którym odpowiedź Stolicy Apostolskiej, z boku wypisana, na postulaty kleru polskiego, wypowiedziane na synodzie ⁴⁰⁾, wreszcie breve Grzegorza XIII do biskupów i duchowieństwa polskiego, pozwalające na prowadzenie procesów przeciw najezdnikom dóbr duchownych ⁴¹⁾, — synod w imieniu duchowieństwa polskiego wyraził podziękowanie Jakóbowi Brzeźnickiemu, autentyki pism apostolskich polecił przesłać kapitule gnieźnieńskiej do przechowania w archiwum kapitulnem, Zbiór statutów prowincjonalnych oddać biskupowi wrocławskemu. Po siódme, postanowiono, aby uchwalone na poprzednim synodzie subsidium charitativum, w ciągu miesiąca Ordynaryusze wyegzekwowali. Po ósme, postanowiono prosić króla, aby nie dopuszczał zjazdów i koncyliabulów heretyckich. Po dziewiąte, ubolewa synod, że tyle i tak wielkich zbrodni namnożyło się w Królestwie, i prosi Jego Królewską Mość, aby wiszący nad głowami wszystkich gniew Boży od siebie i królestwa swego odwrócił jak najrychlej i egzekucje praw koronnych względem takich przestępstw przeprowadzić się starał. Po dziesiąte, kongregacja dziękuje królowi za wypłatę dziesięcin z dóbr królewskich i zarazem prosi, ażeby król wydał dekret w spra-

³⁸⁾ Wydrukowane na czele Zbioru praw Karnkowskiego i przedrukowane w Uchansciana.

³⁹⁾ To jest właśnie Zbiór konstytucji synodalnych Karnkowskiego.

⁴⁰⁾ Uchansciana. t. II. № 164, 165, str. 333.

⁴¹⁾ Uchansciana. t. II. № 163, str. 331.

wie dziesięcin, zwłaszcza, że nie kompozycyji ze stanem świeckim, ale decyzji królewskiej klerowi potrzeba. W końcu synod uchwała, aby konstytucye synodalne i łaski, przez Stolicę Apostolską klerowi polskiemu udzielone, opublikować, a o przedmiocie narad kongregacyi zawiadomić króla przez Jakóba Brzeźnickiego i Piotra Gawłowskiego, prepozyta wólberskiego.

* * *

Jak widzimy, synod powyższy dostarcza nam materiału do wysnucia historii omawianego Zbioru ustaw synodalnych Karnkowskiego, który też skrzętnie będziemy się starali wykorzystać.

Wobec tak wielkiej ilości przytoczonych wyżej synodów prowincjonalnych, odbytych w ostatnim pięćdziesięcioleciu i mnóstwa ustaw synodalnych, drukowanych i niedrukowanych, duchowieństwo nie było w możności zdania sobie sprawy, które ustawy obowiązują, a które wyszły z użycia, albo zostały odwołane, a natomiast jakie nowe wprowadzono. Zaradzić temu kłopotliwemu położeniu można było jedynie przez zebranie ustaw w jedną księgę i ogłoszenie drukiem. To najważniejsza przyczyna, która skłoniła Karnkowskiego do ułożenia nowego Zbioru konstytucyi synodalnych. To jedno.

A powtóre przyczynę tę uznawały same synody prowincjonalne już oddawna. Synod prowincjonalny piotrkowski z r. 1551 polecił arcybiskupowi, aby się postarał o sporządzenie nowego zbioru ustaw synodalnych, i kazał je drukiem ogłosić, gdyż w ten sposób duchowieństwo, mając w ręku ustawy, nie będzie się mogło wymawiać niewiomością prawa.⁴²⁾ Lecz polecenie to nie zostało wykonane, skutkiem tego synod prowincjonalny piotrkowski z r. 1557, za tegoż arcybiskupa odbyty, powtórzył je i wskazał osoby, które miały się zająć pracą, mianowicie Stanisława Dąbrowskiego i Franciszka Krasieńskiego, oraz podał bliższe wskazówki, skąd należy czerpać materiał do nowego zbioru.⁴³⁾ Zbiór wprawdzie opracowano, ale go nie ogłoszono drukiem, przeto synod prowincjonalny z r. 1561, w Warszawie odbyty, jeszcze raz włożył na arcybiskupa Przerębskiego obowiązek, ażeby jak najprędzej opracowany zbiór drukiem ogłosił.⁴⁴⁾ Gdy i tym razem postanowienie synodalne nie doszło do skutku, synod prowincjonalny z r. 1577 po-

⁴²⁾ Acta historica res gestas Poloniae illustrantia. t. I. str. 499—525.

⁴³⁾ Porównaj przytoczony ustęp wyżej w dopisku 9-ym.

⁴⁴⁾ Ulanowski, Materiały etc. str. 141. Item haec sacra sinodus constituit, ut Rmus dnus archiepiscopus Gnesnensis, juxta dispositionem statuti praeteritae sinodi petricoviensis omnia statuta nova et vetera, per duos deputatos in unum volumen compilata, quam primum typis excudi curaret.

lecił Stanisławowi Krasieńskiemu i Marcinowi Izdbieńskiemu przejrzeć zbiór, uzupełnić i podać następnemu synodowi do zatwierdzenia.⁴⁵⁾

Postanowienia trzech synodów prowincjonalnych spelżyły na niczem. Czyżby znowu zanosilo się na zwłokę? Oczywiście, przewidywał ją Karnkowski, skoro sam się wziął do pracy i w krótkim czasie ją wykonał⁴⁶⁾. Do spiesznego opracowania Zbioru pobudziła Karnkowskiego gorliwość o rychłe wprowadzenie w wykonanie reform Soboru Trydenckiego, przyjętych na synodzie piotrkowskim w 1577 r., wszelkie bowiem uchwały synodalne pozostałyby martwą literą, jeśliby biskupi, kapituły i niższe duchowieństwo nie mieli pod ręką zebranych w jedną całość wszystkich praw obowiązujących.

* * *

Powyższe okoliczności objaśniają nam tę skwapliwość, z jaką Karnkowski, lubo nieproszony przez nikogo, podjął pracę, w krótkim czasie ją wykonał i, uzyskawszy dla niej aprobatę Stolicy Apostolskiej, drukiem ogłosił.

Wykonanie pracy nie było rzeczą trudną, potrzebna była ku temu znajomość prawa ogólnego i źródeł prawa synodalnego, wielka wytrwałość i środki pieniężne. Karnkowski łączył w sobie wszystkie te warunki. Mając troskliwego o swe wychowanie stryja Jana, biskupa włocławskiego, Karnkowski kształcił się w Akademii Krakowskiej, a potem w Padwie i Perugii, gdzie uzyskał z chwałą stopień doktora obojga prawa⁴⁷⁾. Wielka łatwość wypowiedania myśli dobrą łaciną, obok znajomości prawa świeckiego i kościelnego, pomogła mu do zajęcia stanowiska sekretarza królewskiego na dworze Zygmunta Augusta, gdzie, jak pisze Korytkowski⁴⁸⁾, wkrótce zwrócił na siebie powszechną uwagę nie tylko głęboką nauką, byстрыm rozumem, gładkością stylu, rzadką pamięcią, ale przedewszystkiem prawością charakteru i odpowiednią stanowi swemu powagą, tak dalece, że mu najwyższe w kraju i Kościele godności i zaszczyty przepowiadano. Istotnie, posuwając się po szczeblach hierarchii kościelnej, doszedł do najwyższego stanowiska kościelnego: był prymasem, interrexem.

Przed innemi zaletami podnieść wypada jego wytrwałość w pracy. Oczywiście świadectwem jego pracowitości jest niezliczona ilość prac i pism, drukowanych i niedrukowanych, których dokładnego spisu dotąd

⁴⁵⁾ Porównaj przytoczony wyżej ustęp w dopisku 10-ym.

⁴⁶⁾ Wierzbowski, Vincent Laureo str. 562.

⁴⁷⁾ Korytkowski, Arc. Gnieź. t. III str. 423.

⁴⁸⁾ Korytkowski, tamże.

nie posiadamy. I dziwić się trzeba, że ten wielkich zasług mąż dotąd nie doczekał się godnej siebie monografii bezstronnej.

Z prac i pism prawno-kościelnych Karnkowskiego zasługują na baczność uwagę następujące:

1-o Synod dyecezyalny wrocławski dnia 12 marca 1568 r. odprawiony, którego statuty drukiem ogłosił ⁴⁹⁾.

2-o Synod archidyecezyalny gnieźnieński w Łowiczu dnia 4 października 1583 r. odbyty, drukowany w 1872 r. przez prałata Zenona Chodyńskiego ⁵⁰⁾.

3-o Synod archidyecezyalny gnieźnieński w Łowiczu w sierpniu 1589 r. odprawiony.

4-o Synod prowincjonalny gnieźnieński w Piotrkowie dnia 2 listopada 1589 r. miany ⁵¹⁾.

5-o Synod archidyecezyalny gnieźnieński dnia 29 marca 1593 r. w Łowiczu zgromadzony ⁵²⁾.

6-o Wreszcie dnia 16 lipca 1602 synod archidyecezyalny jednocześnie w trzech miastach: w Gnieźnie, Kaliszu i Łowiczu odprawiony, którego statuty opublikował ⁵³⁾.

7-o Nie mniej cenną księgą prawną jest *Agendorum ecclesiasticorum tum sacramentalium et caeremonialium in usum provinciae Gnesnensis per Stanislaum Karnkowski Episcopum Vladislaviensem conscriptus liber. Coloniae 1579.* Jest to księga, zawierająca rytuał kościelny, opracowana i wydana przez Karnkowskiego, przy pomocy Marcina Kromera, biskupa koadjutora warmińskiego. Synod piotrkowski z r. 1577 polecił używać jej przy sprawowaniu sakramentów, synod zaś piotrkow-

⁴⁹⁾ *Constitutiones in dioeciesana synodo Vladislaviensi Praesidente Reverendissimo in Christo Patre atque Domino D. Stanislao Carncovio, Episcopo Vladislaviensi, editae. Coloniae apud Maternum Cholinum Anno 1572 in 8°.*

⁵⁰⁾ *Synodus Archidioeciesana Gnesnensis Lovicii 1583 celebrata necnon articuli alterius synodi ejusdem dioecesis sub Jacobo Uchański. Varsaviae 1872,*

⁵¹⁾ *Constitutiones et decreta condita in provinciali synodo gnesnensi, quam Ilmus ac Revermus DD. Stanislaus Karnkowski Dei Gratia Archiepiscopus Gnesnensis, Legatus Natus et Regni Poloniae Primas ac Primus Princeps Petricoviae habuit Anno D. MDXIC. Sixto V Pont. Max. Praegae. Typis mandabat Joann. Othmarus Anno MDXC. in 4°.*

⁵²⁾ *Synodus Dioeciesana Gnesnensis celebrata Lovicii anno Christi 1593 die 29 mensis Martii. Excussa Posnaniae in Officina Typogr. Viduae et haeredum Joannis Walrabi eod. anno 1593. in 4°.*

⁵³⁾ *Synodi Archidioecesis Gnesnensis ordinationes quaedam A. D. 1602 in conventibus Gnesnae, Calissii et Lovicii celebratis Cracoviae 1603.*

ski z r. 1578 zabronił używać innych agend. Tęż Agendę, uzupełnioną przez Powodowskiego, wydano w r. 1591 ⁵⁴⁾.

8-o Wspomnieć też wypada o niezbadanym dotąd manuskrypcie z zakresu prawodawstwa polskiego p. t.: „*De republica Regni Poloniae libri V authore Rmo Dno Stanislao Carncovio Epo Vladislaviensi et Pomeraniae*”, znajdującym się w bibliotece Cesarskiej w Petersburgu. Jest to niedołączony, w urywkach z zaginionego rękopisu, odpis, który, lubo sam przez się nie posiada wartości literackiej, jednak jest świadectwem o pracy Karnkowskiego w dziedzinie prawniczej.

9-o Lecz bodaj najważniejsza Karnkowskiego praca prawno-kościelna jest to omawiany przez nas Zbiór konstytucji synodalnych.

III.

O źródłach Zbioru konstytucji Karnkowskiego.

Jako gorliwy o sprawy Kościoła katolickiego i obyczaj kleru i ludu biskup, który zwołał sam kilka synodów, a w wielu innych bardzo czynny brał udział (wiadomo, że zredagował ustawy synodu prowincjonalnego z r. 1577 ⁵⁵⁾), i jako wytrawny i doświadczony prawnik, Karnkowski był dobrze obeznany z ustawodawstwem synodalnym Kościoła w Polsce, to też łatwo mu było czerpać ustawy z właściwych źródeł.

Źródła, któremi rozporządzał, układając swój Zbiór konstytucji synodalnych, były następujące:

1-o Zbiór konstytucji synodalnych Mikołaja Trąby. ⁵⁶⁾ Z tego źródła wziętym statutom daje nadpis: *Ex antiquis Nicolai Archiepiscopi, albo w skróceniu: Ex antiquis.* Jest wszelkie prawdopodobieństwo, że posługiwał się wydaniem z r. 1527. Wszystkie po kolei statuty zbioru Mikołaja Trąby weszły do zbioru Karnkowskiego, z wyjątkiem tytułów: *de sponsalibus, de cognatione spirituali, de consan-*

⁵⁴⁾ *Agenda sive ritus sacramentorum ecclesiasticorum ad uniformem Ecclesiarum per universas provincias Regni Poloniae usum officio Romano conformati, ex decreto synodi provincialis petricoviensis conscripti et editi Cracoviae 1591.*

⁵⁵⁾ *Wierzbowski, Vincent Laureo str. 563.*

⁵⁶⁾ *Statuta Provinciae Gnesnensis antiqua revisa diligenter et emendata A. D. 1527.*

guintate et affinitate, które pod koniec księgi czwartej zastąpiono tytułem: *doctrina de sacramento matrimonii in Tridentino Concilio Sess. XXIV, ex multis et diversis Patrum voluminibus in compendium breve collecta, cura animarum oneratis diligenter observanda.*⁵⁷⁾

2-o Zbiór konstytucji Jana Łaskiego z r. 1527.⁵⁸⁾ Z tego źródła poczerpnięte statuty mają nagłówek: *Ex novis Joannis de Lasko*, albo w skróceniu: *Ex novis*. Wszystkie z kolei statuty z tego zbioru przeniósł Karnkowski do swojego, wyjąwszy tytuły: *de concessione praebendae et Ecclesiae non vacantis, de sponsalibus, de raptoribus (statut in raptu), de clerico excommunicato ministrante, de privilegiis et excessibus privilegiatorum*. Posługiwał się wydaniem z r. 1527.

3-o Zbiór synodów prowincjonalnych Macieja Drzewickiego z r. 1532,⁵⁹⁾ na który składają się dwa synody przez Łaskiego odbyte w r. 1527 i 1530 i jeden synod przez Drzewickiego odprawiony w r. 1532. Statuty stąd wzięte, Karnkowski, niewiadomo dlaczego, mylnie cytuje: *Ex constitutionibus Drzewicii Petricoviae Anno Dni 1520*, zamiast: *Ex collectione Drzewicii Synodus Joannis de Lasko 1530*,⁶⁰⁾ albo w skróceniu cytuje: *Mathias Drevecius Petricoviae, Anno Domini 1530*⁶¹⁾, zamiast: *Synodus Joannis de Lasko 1530 ex collectione Drevecii, albo Mathiae Drevecii Lanciciae, Anno Domini 1527*⁶²⁾ zamiast: *Synodus Joannis de Lasko a. 1527 ex collectione Drevecii*. Mylnem cytowaniem czytelnika wciąż w błąd wprowadza. Przypuszczaby można, że nie miał pod ręką oryginalnego wydania z r. 1532, lecz korzystał z jakiegoś rękopisu. Z tego zbioru niewiele statutów przeszło do kolekcji Karnkowskiego.

⁵⁷⁾ Zbiór Karnkowskiego, str. 158.

⁵⁸⁾ *Statuta nova inclitae Provinciae Gnesnen, tempore felicitis presidentiae Reverendissimi in Christo Patris et Domini Joannis de Lasko Sanctae Ecclesiae Gnesnen. Archiepiscopi primatis Legatique Nati de consensu omnium Reverendissimorum dominorum episcoporum et totius cleri in diversis provincialibus Sinodis, confecta et approbata. Na końcu dzieła Anno Dni MDXXVII.*

⁵⁹⁾ *Constitutiones et articuli Synodi Lanciciensis, Anno Dni MDXXVII celebratae. Item Synodi Petricoviensis Anno Domini MDXXX die Lune ante festum sanctae Margaritae celebratae. Item Synodi Piotrkovien. Anno Dni MDXXXII celebrate. In regia Urbe Cracovien. Florianus Unglerius impressit Anno ab orbe redempto Millesimo quingentesimo tricesimo secundo.*

⁶⁰⁾ Cf Zbiór Karnk. str. 70 verso.

⁶¹⁾ Cf Ibidem str. 2 verso.

⁶²⁾ Cf Ibidem str. 70 verso.

4-o Prócz tych trzech głównych źródeł, Karnkowski miał pod ręką w rękopismach akta synodów prowincjonalnych z r. 1485,⁶³⁾ 1542, 1544, 1547, 1551,⁶⁴⁾ 1554, 1556, 1557, 1561 i 1577.

Porównując przytoczone przez Karnkowskiego poszczególne ustawy, wyjęte z wyżej wzmiankowanych synodów, znajdujemy niejednen błąd, szczególnie w nagłówkach, np. na stronie 90 Karnkowski pisze: *Ejusdem (Dzierzgovii) Lanciciae 1556*, zamiast: *Ejusdem Lovicii 1556 (synod Lippomana)*, albo na karcie odwrotnej 41: *Mathiae Drzewicii Lanciciae, 1521*, zamiast: *Mathiae Drzewicii, Petricoviae 1532 i inne*.

Błędy te zdają się być zupełnie przypadkowe, bo na innym miejscu Karnkowski daje prawidłowe cytaty co do tych samych synodów, które poprzednio mylnie przytoczył, np. na karcie 127 pisze: *Joannis Laski Lanciciae statutum, sed per Mathiam Drzewicium successorem ejus promulgatum, Anno Domini 1527*, chociaż na karcie 52 pisze mylnie: *Mathiae Drzewicii Lanciciae 1537 (zamiast 1527)*, na karcie 70: *Matthiae Drzewicii Lanciciae A. D. 1527*. Na karcie 14 pisze: *Ex Synodo Loviciensis Aloysii Lippomani Episcopi Veronensis ac Nicolai Dzierzgovii Arch. Gnesnen. A. D. 1556 XI Decembris*, a na karcie 90: *Ejusdem Dzierzgovii Lanciciae 1556*.

5-o Z powyższych błędnych cytatach, z niejednostajności przytoczonych i innych nagłówków, wyprowadzić można wniosek, że Karnkowski przy opracowaniu swojego zbioru korzystał z jednego jeszcze źródła, mianowicie ze zbioru konstytucji synodalnych, opracowanego przez Stanisława Dąbrowskiego i Franciszka Krasieńskiego, który z polecenia synodu prowincjonalnego z r. 1577 miał być poprawiony i uzupełniony przez Stanisława Krasieńskiego i Marcina Izdbieńskiego. Wniosek ten zdaje się być prawdopodobny, bo jeśli zbiór ten miał służyć Krasieńskiemu i Izdbieńskiemu za podstawę pracy, to mógł z niego korzystać i Karnkowski, chociaż nigdzie o tem nie wspomina. Zbiór ten zaginął i nie pozostało po nim żadnych śladów, prócz wzmianki w synodach wyżej wzmiankowanych.

6-o Wreszcie poważnym źródłem Zbioru konstytucji synodalnych Karnkowskiego są dekrety Soboru Trydenckiego. Pod koniec księgi czwartej Karnkowski umieszcza naukę Kościoła katolickiego o sakramencie małżeństwa z XXIV sesji Soboru Trydenckiego.

* * *

⁶³⁾ Jest to dekret Zbigniewa Oleśnickiego, przytaczający ordynację biskupa Jana ze Sprowa, *quomodo Sede vacante procedendum sit ad electionem administratoris*. Cf tamże, str. 61. Jedyne dekret z synodów dawniejszych.

⁶⁴⁾ Synody z r. 1547 i 1551 Karnkowski posiadał w jednym rękopisie, bo statuty z tych synodów zawsze razem cytuje.

Porównanie Zbioru statutów Karnkowskiego z aktami oryginalnymi synodów wyświetli wiele wątpliwości, dlaczego naprzykład pewne synody zupełnie pominięto, ile z każdego brano statutów, jaką przy wyborze kierowano się zasadą, czy statuty te podawano w niezminionej formie, czy całkowicie, czy też we fragmentach? Dla historii synodów nie jest to praca obojętna, albowiem jeśli akta niektórych synodów bezpowrotnie zaginęły, z fragmentów zbiorów konstytucyj synodalnych będziemy zmuszeni tworzyć sobie pojęcie o całości synodu.

Niestety, praca taka w chwili obecnej częściowo tylko może być wykonana. Dopóki nie będziemy posiadali Synodykonu Kościoła polskiego, dopóty najpracowitsi badacze nie osiągną pożądanego rezultatu.

Ulanowski w uwagach, umieszczonych na końcu dzieła: „Materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce w XVI w.“ zestawia ogłoszone przez siebie zabytki synodalne z kolekcją Karnkowskiego, zaznaczając przy każdym artykule, czy Karnkowski podaje statut w oryginalnym brzmieniu, czy z pewnymi zmianami.

Czyni to w porządku chronologicznym.

I. Synod Łęczycki z r. 1527.

Art. 1	folio 127
” 2	” 23
” 3	” 24
” 6	” 24
” 9	” 52
” 10	” 24 w skróce- [niu.]
” 11	” 144 i 25 z opu- [szczeniami.]
” 12	” 70
” 13	” 41 pod myl- [ną datą r. 1522.]
” 15	” 25

II. Synod Piotrkowski z r. 1530.

Art. 1	folio 127
” 2	” 88
” 5	” 144 pod myl- [ną datą r. 1534.]
” 6	” 76
” 7	” 46
” 8	” 144
” 9	” 100
” 11	” 155
” 12	” 52
” 13	” 2
” 14	” 93
” 15	” 94

III. Synod Piotrkowski z r. 1532.

Art. 1	folio 25
” 2	” 52
” 3	” 70 pod myl- [ną datą r. 1520.]
” 4	” 25
” 5	” 25
” 6	” 17 w skróce- [niu.]
” 7	” 53
” 8	” 88
” 9	” 39

IV. Synod Piotrkowski z r. 1542.

Art. 4	folio 111
” 5	” 111
” 6	” 111
” 7	” 111
” 8	” 26 z opu- [szczeniem.]
” 9	” 26
” 10	” 112
” 11	” 155
” 12	” 114
” 13	” 115
” 17	” 13
” 18	” 42
” 19	” 42
” 24	” 48 pr. także fol. 37 pod r. 1539.

Art. 25	o folio 46
” 26	” 75
” 27	” 69
” 28	” 88
” 30	” 53 z nieznac- [ną zmianą.]
” 31	” } 26 w jeden arty- [kuł z ma-]
” 32	” } złączono
” 34	[temi zmianami w redak. folio 38 pod myl- [ną datą r. 1539.]
” 35	” 18
” 37	” 111
” 42	” 156
” 43	” 56
” 44	” 39
” 45	” 27
” 46	” 94
” 47	” 40

V. Synod Łowicki z r. 1556.

Art. 3	folio 31
” 4	” 57 ze zmia- [nami.]

Art. 5	folio 90 i powtórnie 14 [ze zmianami.]
” 7	” 56
” 9	” 101
” 10	” 112

VI. Synod Piotrkowski z r. 1557.

Art. 2	folio 31 32 ze zmia- [nami.]
” 3	” 32
” 4	” 54 z małym [opuszcz. przy końcu.]
” 5	” 33
” 6	” 73
” 7	” 133 z małym [dodatkiem przy końcu.]
” 8	” 80 z opuszcze- [niem więcej niż połowy.]
” 10	” 75
” 13	” 47
” 14	” 33 z dodatkiem [przy końcu.]
” 18	” 37
” 23	” 33
” 25	” 37
” 26	” 33 z dodatkiem [przy końcu.]

VII. Synod Warszawski z r. 1561.

Rękopis, w którym się przechowywały statuty tego synodu, nie jest kompletny i z tego powodu niemożliwe jest wyczerpujące ocenienie stosunku, jaki zachodzi między tekstem oryginalnym, a ustępnymi przytoczonymi w kolekcji Karnkowskiego, która zawiera fragmenty z uchwał warszawskich, w Ulanowskiego wydaniu się znajdujących.

Art. 4	folio 35 ze zmia- [nami.]
” 5	” 34 w przerób- [ce.]
” 6	” 58 w przerób- [ce.]
” 7	” 19 w przerób- [ce.]
” 8	” 36 w przerób- [ce.]
” 9	” 35 w przerób- [ce.]
” 13	” 113
” 20	” }
” 21	” }

Art. 23	folio 15 ze zmienio- [ną karengą.]
” 24	” 35 z małym do- [datkiem przy końcu.]
” 25	” 113 ze zmia- [nami.]
” 26	” 35 ze zmia- [nami.]
” 27	” 157 ze zmia- [nami.]
” 28	” 43
” 29	” 35

Prócz powyższych synodów, sprawdzonych przez Ulanowskiego, jeszcze można sprawdzić i ocenić stosunek tekstu oryginalnego do fragmentów, przytoczonych przez Karnkowskiego z synodu łączyckiego z r. 1547 i piotrkowskiego z r. 1551 na podstawie dzieła: *Acta historica res gestas Poloniae illustrantia t. I* (Kraków 1878) str. 446 sq i str. 499—525. Poddawszy jednak ścisłej krytyce statuty synodalne z r. 1547 i 1551, przychodzi się do przekonania, że są to akta przygotowane na synod do uchwalenia i że prawdopodobnie znajdują się oprócz nich nieodnalezione akta przez synod uchwalone.

Synod Łączycki z r. 1547.			„ 12	} folio	} 29 styl popra- wiony.			
Art. 1	} Karnkowskiego	folio 36 styl popra- [wiony.	„ 13					
„ 3		„ 28 styl popra- [wiony.	„ 14					
„ 4		„ 88 z małemi [zmianami.	„ 15					
„ 7		„ 43 z bardzo [małemi zmianami.	„ 19					
„ 9		„ 17 styl popra- [wiony.	„ 20					
„ 12		„ 46 z małemi [zmianami	„ 21					
Synod Piotrkowski z r 1551.			„ 22			} K a r n k o w s k i e	} 88 ze zmia- nami.	
Art. 1		} Karnkowskiego	folio 128 styl popra- [wiony.					„ 23
„ 2			„ 28 z małemi [zmianami.					„ 29
„ 8			„ 100 dodane dwa [wyrazy.					„ 32
„ 11			„ 28 i powtórnie 54 za każdą razą inna stylizacya i treść nie- co odmienna.					„ 34
				„ 35				
			„ 40					
			„ 41					
			„ 42					
			„ 94 z małą [zmianą.	„ 20				
			„ 74 z dodatka- [mi i zmianami.	„ 21				
		„ 80 z małemi [zmianami.	„ 22					
		„ 103 z małemi [zmianami.	„ 23					
		„ 90 z małemi [zmianami.	„ 29					
		„ 100 identyczne.	„ 32					
		„ 69 z małemi [zmianami.	„ 34					
		„ 95 z małemi [zmianami.	„ 35					
		„ 95 z małemi [zmianami.	„ 40					
		„ 95 z małemi [zmianami.	„ 41					
		„ 95 z małemi [zmianami.	„ 42					

Praca, wykonana przez Ulanowskiego i przeze mnie uzupełniona, nie wyczerpuje wszystkiego; pozostaje jeszcze cały szereg synodów niesprawdzonych, albowiem nie posiadamy ich oryginałów ani kopii.

Zbiory konstytucyi synodalnych Mikołaja Trąby, Jana Łaskiego, Stanisława Karnkowskiego, Jana Wężyka miały przedewszystkiem praktyczne zadanie poinformowania duchowieństwa o obowiązujących w danej chwili przepisach prawnych i często zmieniały tekst oryginalny dla względów praktycznych.

Jak naocznie przekonał się, Karnkowski także przekształcał i zmieniał tekst oryginalny, oczywiście dla tych samych względów praktycznych. Podobnie i Stolica Apostolska poczyniła w Zbiorze Karnkowskiego pewne zmiany i uzupełnienia, przez co wprowadziła

różnice między tekstem uchwalonym przez synod, a tekstem obowiązującym czyli prawnym. Jak daleko sięgały poprawki i uzupełnienia rzymskie, można sobie zdać sprawę, porównawszy tekst, uchwalony przez synod piotrkowski z r. 1577, wydany przez Ulanowskiego w dziele „*Materyały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce w w. XVI*”, z tekstem Zbioru Karnkowskiego lub Wężyka, poprawionym przez Kongregacyę Soboru Trydenckiego.

Karnkowski najmniej poprawek wprowadził do tekstu statutow, wziętych ze zbioru Mikołaja Trąby, być może dlatego, że statuty te, jako najdawniejsze, obejmują najogólniejsze przepisy prawa kanonicznego; z największą przeto czcią względem nich się odnosił. Nieznaczne tylko poprawki znajdujemy w statutach, wyjętych ze zbioru Jana Łaskiego. Najliczniejsze, i rzeczowe, i stylowe poprawki dotyczą statutow, wyjętych z synodów nowszych i najnowszych.

Dla unaocznienia tego poglądu, skorzystajmy z pomyłki Karnkowskiego, dowodzącej wielkiego pośpiechu autora, który dwa statuty synodalne dwukrotnie w swoim Zbiorze pomieścił, za każdą razą w odmiennej formie, i porównajmy je z tekstem oryginalnym.

Synod Łowicki w r. 1556.

Tekst oryginal. (Ulanowski Materyały, str. 109, art. 5). Karnkowski — Zbiór konstytucyi, De abbatibus electione, str. 14. Karnkowski — Zbiór konstytucyi, De statutis monachorum, str. 90.

Ad abbatias autem et praepositorum regulares, ad quas quorundam saecularium clericorum recipi solet damnabilis ambitio, non nisi regulares et professi, iuxta dispositionem juris communis deinceps eligantur, et non alias per Ordinarios benedicantur, in ipsosque d-ni locorum ordinarii diligenter juxta veteres constitutiones provinciales intendunt, ut scilicet regulariter et sine scandalo vivant, habitumque et tonsuram sui ordinis deferre non erubescant. Et fratres sui ordinis studere voluntes in studiis gene-	Ad Abbatias et Praepositorum regulares, ad quas execrabilis quorundam saecularium Clericorum ambitio irrumpere, timore Dei abjecto, non revertetur, decrevit sacra Synodus, ut non nisi regulares et professi, juxta dispositionem juris communis, deinceps libere, cessante quovis suorum Commissariorum vel aliarum quarumcumque personarum, motu aut coactione eligantur, et per ordinarios taliter electi et non alii benedicantur. Locorum Abbate et Praepositos diligenter, prout de jure,	Ad Abbatias autem et Praepositorum regulares, ad quas quorundam saecularium Clericorum ambitio non nisi regulares et professi, juxta dispositionem juris communis deinceps eligantur, et non alias per Ordinarios benedicantur: in ipsosque domini Locorum Ordinarii diligenter juxta vetera constitutiones provinciales intendunt, ut scilicet regulariter et sine scandalo vivant, habitumque et tonsuram sui ordinis deferre non erubescant. Fratres vero sui ordinis studere voluntes, in studiis
--	--	---

ralibus servant, et in monasteriis certum numerum scholarium et magistros, qui eos ac novitios fratres eorum ordinis doceant, juxta dispositionem eorundem statutorum provincialium, dudum super hoc editorum, teneant et habeant, capellas etiam suorum monasteriorum, maxime parochiales ecclesias seu praeposituras, pensionibus indebitis non gravent, nec illis onera aliqua in eorum collatione et praesentatione imponant, quandoquidem sine aliqua diminutione conferri debent sacerdotia hujusmodi. De quo Rmi dni locorum ordinarii, ut super hoc diligenter in suis dioecesibus intendant, sinodaliter sunt admoniti.

superintendant, ut scilicet regulariter et sine scandalo vivant, et suis exemplariter Monasteriis praesint, habitumque et tonsuram, praesertim Abbatibus, sui ordinis deferre non erubescant, vestes sericas non deferant. Fratres sui ordinis studere volentes, in studiis generalibus servant, et in Monasteriis certum numerum scholarium, atque Magistros qui eos ac novitios ordinis doceant, juxta dispositionem statutorum provincialium, dudum super hoc editorum, teneant et habeant. Capellas etiam suorum Monasteriorum, maxime parochiales Ecclesias, seu praeposituras, pensionibus indebitis et sibi reservatis, non onerent, eosque vectigales sibi quoquo modo non faciant, nec illis onera aliqua in earum praesentatione sub depositionis poena, imponere praesumant, si notam labis Simoniacae evitare cupiunt, quandoquidem sine aliqua diminutione illas conferre oporteat. De quo Rmi dni locorum Ordinarii diligenter in suis Dioecesibus pro officio suo inquirant.

Synod Piotrkowski 1551 r.

Tekst oryginalny, art. Karnkowski — Zbiór Karnkowski — Zbiór
10 (Acta hist. res gest. konstytucyi, str. 54. konstytucyi, str. 28.
Pol. ill., str. 516).

Rokietis Ordinarii utantur, Suffraganei ex religiosis promoti non utantur.

Rocheta soli Episcopi deferant.

Praepostero quodam modo irrepsit in ordinem nostrum ecclesiasticum, quod Episcopi, qui de iure et consuetudine, rokietas deferre debent, non semper tamen deferunt, religiosi vero in Episcopos promoti, quibus jura prohibent deferre, rokietas deferunt, ipsoque facto excommunicati sunt.

Quare decrevit Synodus, ut Domini saeculares, iuxta sacrorum canonum constitutiones et laudabilem consuetudinem rokietati incedant, religiosi vero Episcopi, utpote Suffraganei et alii, rokietas non deferant, sed neque vestes sericas, variegatas seu figuratas, sub poena centum marcarum per Synodum exigenda, in usu habeant.

Praepostero quodam modo irrepsit in ordinem nostrum ecclesiasticum, ut Episcopi, qui de iure et consuetudine, rokietas deferre debent, non semper tamen deferant. Religiosi vero in Episcopos promoti, quibus jura prohibent deferre rokietas, deferunt contra dispositionem canonum quibus cum ex contemptu non paritur, mortaliter peccatur.

Quare decrevit Synodus, ut Domini Episcopi saeculares, iuxta sacrorum canonum dispositiones et laudabilem consuetudinem, Rokietati incedant, Religiosi vero Episcopi, utpote Suffraganei et alii, quibus id jure omnino negatur, ab hoc abstinent. Sed neque vestes sericas, variegatas aut figuratas sub poena centum marcarum, per Synodum exinenda, in usu habeant.

Caeterum ille abusus vehementer non probatur, quod Episcopi, qui de jure et consuetudine Rokietos, ad denotandam vitae innocentiam, deferre debent, non semper tamen deferunt. Religiosi autem in Episcopos promoti, quibus jura prohibent deferre Rokietos, relicto suorum regularium habitu, contra dispositionem canonum, eos deferunt.

Quare decrevit sancta Synodus, ut deinceps Episcopi saeculares, juxta sacrorum canonum dispositiones et laudabilem consuetudinem, Rokietati incedant, Religiosi vero Episcopi, ut sunt Episcoporum Suffraganei et Abbatibus, ab usu Rokietarum ac sericarum praesertim ariarum seu figuratarum vestimentorum, sub poena centum marcarum, deinceps omnino abstinent.

IV.

O aprobacie przez Stolicę Apostolską Zbioru konstytucyi Karnkowskiego.

Karnkowski nie poprzestał na opracowaniu Zbioru konstytucyi synodalnych, ale się postarał o potwierdzenie go przez Stolicę Apostolską. Odwołanie się do Stolicy Apostolskiej o potwierdzenie uchwał synodów prowincjonalnych praktykowało się w zaraniu chrześcijaństwa; osobliwie kiedy chodziło o zdefiniowanie dogmatów i zasad wiary oraz o potępienie herezyi. Przykładów na to dostarczają nam liczne synody, jak naprzykład kartagiński i mileuitański z roku 416⁶⁵⁾. W wiekach średnich zwyczaj ten wyszedł z użycia,

⁶⁵⁾ *Benedictus, XIV, De synodo dioeciesana. Mechliniae. 1823, str. 284.*

wtedy bowiem synody prowincjonalne nie miały prawa rozstrzygać kwestyi dogmatów i zasad wiary, a zajmowały się wyłącznie sprawami karnośći kościelnej⁶⁶⁾. Atoli od czasu Soboru Trydenckiego Stolica Apostolska zwróciła baczniejszą uwagę na synody prowincjonalne. Już 14 czerwca 1573 r. zapadło orzeczenie Kongregacyi Soboru Trydenckiego, że dekretów, uchwalonych na soborach prowincjonalnych, nie należy publikować bez zasięgnięcia rady⁶⁷⁾ Stolicy Apostolskiej. Ale dopiero Papież Sykstus V bullą „*Immensa aeterni*” w r. 1587 wyraźnie zastrzegł, że konstytucje synodów prowincjonalnych mają być przed publikacją przejrzane i poprawione przez Kongregacyę Soboru Trydenckiego⁶⁸⁾, aby je w ten sposób uchronić od błędów i wykroczenia poza granice kompetencyi.

Do owego czasu w Polsce synody prowincjonalne nie posyłały swych konstytucyi do aprobaty Stolicy Apostolskiej. Co było uchwalone na synodzie i opublikowane przez arcybiskupa, to stało się prawem obowiązującym, którego powagi nikt nie śmiał kwestyonować. Na synodzie prowincjonalnym z r. 1561 obecny nuncyusz Bonjoanni własną powagą potwierdził statuty bez odwoływania się do Rzymu⁶⁹⁾. Pierwszy raz postanowiono statuty synodalne przesłać do aprobaty Stolicy Apostolskiej na synodzie 1577⁷⁰⁾. Jakkolwiek w statucie powiedziano, że postanowiono starać się o potwierdzenie Stolicy Apostolskiej *communi consensu totius synodi*, i nuncyusz Laureo zapewnia⁷¹⁾, że Uchański pierwszy dał na to swoje przyzwolenie, to zdaje się, że inicjatywa pod tym względem wyszła od nuncjusza, a Karnkowski poparł ją powagą swojego słowa i przyobiecał pośrednictwo⁷²⁾.

Jakoż w istocie Karnkowski, nie czekając na odjazd do Rzymu deputata synodalnego Brzeźnickiego, wysłał statuty synodu 1577 r. dla pośpiechu przez dworzanów, którzy jechali do Rzymu w sprawie prekonizacyi Myszkowskiego, Wolskiego i Białobrzeskiego z listami

⁶⁶⁾ *Hinschius*, System des katholischen. Kirchenrechts. III Band Berlin. 1883.

⁶⁷⁾ „*Inconsulto Romano Pontifice*” — *Ferraris*, Bibliotheca canonica, juridica, moralis, theologica, t. II. Romae. 1886. str. 436.

⁶⁸⁾ *Ubivis terrarum illae celebrentur, decreta ad se mitti praecipiet eaque singula expendet et recognoscet. Benedictus XIV*, De syn. dioeces. str. 284, sq.

⁶⁹⁾ *Qui (nuntius) illa tanquam licita, honorabilia et honesta ibidem autoritate... (nie powiedziano czyją) approbavit, confirmavit et ratificavit illis robur auctoritatis Sedis Apostolicae pariter et decretum imposuit. Cf. Ulanowski, Materyaly. str. 141.*

⁷⁰⁾ *Decretum est communi consensu totius synodi, ne constitutiones praesentes publicantur, priusquam Sanctissimae Sedis Apostolicae litteris specialibus fuerint emendatae, correctae et confirmatae. Ulanowski, Materyaly. str. 184.*

⁷¹⁾ *Wierzbowski, Vincent Laureo, str. 619.*

⁷²⁾ *Wierzbowski, tamże.*

do kardynała Hozyusza i Commendoniego, ci bowiem mieli się starać o ich potwierdzenie⁷³⁾.

W połowie września tegoż roku wyjechał wreszcie do Rzymu Brzeźnicki. Oprócz sprawy postulatów kleru polskiego o niektóre łaski i przywileje apostolskie, a osobliwie o złagodzenie dekretów Soboru Trydenckiego co do posiadania przez duchowieństwo polskie jednocześnie wielu beneficjów, Brzeźnicki wioził z sobą opracowany przez Karnkowskiego Zbiór konstytucyi synodalnych z prośbą autora o potwierdzenie ich przez Stolicę Apostolską.

Prośbie Karnkowskiego bez trudności zadość uczyniono. Stolica Apostolska na przedstawienie Brzeźnickiego poleciła Kongregacyi Soboru Trydenckiego przejrzeć i ocenić Zbiór konstytucyi synodalnych. Ponieważ przy czytaniu ich zauważono, że niektóre wymagają poprawienia, Kongregacya z polecenia Ojca św. pewne statuty poprawiła, zgodnie z wymogami prawa kanonicznego i Zbiór zwróciła Brzeźnickiemu z zastrzeżeniem, aby go razem z pismem potwierdzającym odwiózł Uchańskiemu, któremu pozostawiono „uczynić z nim to, co mu obowiązek nakazuje”⁷⁴⁾.

Potwierdzenie Stolicy Apostolskiej czyli aprobatą jest więc rzeczą pewną. W tem miejscu jednak wypada powiedzieć, jakie to było zatwierdzenie.

Historya zna trojakiego rodzaju potwierdzenia statutów synodalnych przez Stolicę Apostolską. Najprostsze i najczęściej stosowane polega na przejrzaniu ustaw synodalnych przez Kongregacyę Soboru Trydenckiego i poprawieniu tego, co się sprzeciwia prawu ogólnemu. Jest to pewnego rodzaju *cenzura* ustaw kościelnych, która w stylu kuryi nazywa się *correctio, recognitio* i niczem więcej nie jest, jedno stwierdzeniem faktu, że w statucie niema nic złego, nieodpowiedniego, niezgodnego z prawem ogólnem. W pospolitym sposobie mówienia taka cenzura może się nazwać potwierdzeniem, *confirmatio, approbatio*.

⁷³⁾ *Wierzbowski, tamże, str. 564.*

⁷⁴⁾ Oto dokument ów, który przytaczamy w całości podług manuskryptu. *Litterae Cardinalis S. Sixti, nomine Congregationis Concilii scriptae, ad Rmum Dominum Archiepiscopum Gnesnen. de statutis provincialibus.*

Illis ac Rme Domine. In decretis provincialis Synodi Gnesnen. a canonico quoque Posnaniensi, Cleri Nuntio allatae, mentio fiebat nonnullarum constitutionum Regni, antea variis in Synodis conscriptarum, quas Sacra Congregatio Cardinalium Tridentini Concilii interpretum, sic ipso etiam Nuntio petente censuit inspiciendas, considerandasque. Et quoniam in eis legendis animadversum est, nonnulla correctione egere, Sacra Congregatio illas S-mo Dno N. iubente, certis locis, prout rectius visum fuerit, emendatas et aptatas atque hisce litteris coniunctas, eidem Nuntio restituit, ad Amplitudinem tuam perferendas, quae quod sui erit muneris hac in re aget, et bene in domino valebit. Romae die XIII aprilis MDLXXVIII L. S. Buoncompagni Carlis S. Sixti.

Właściwe potwierdzenie jednak statutów synodalnych, *approbatio*, *confirmatio*, dokonywa się przez brewe papieskie, bądź *in forma communi*, kiedy breve stwierdza, że w statutach niema nic przeciwnego obowiązującemu prawu (kanonów, Soboru Trydenckiego i konstytucji apostolskich)—i to jest drugi gatunek potwierdzenia, bądź też *in forma specifica, motu proprio et ex certa scientia*, kiedy papież daje swoją uroczystą sankcję, przez co prawo partykularne staje się prawem papieskiem dla pewnej prowincji, — i to jest trzeci gatunek potwierdzenia ⁷⁵⁾.

Potwierdzenie Zbioru statutów Karnkowskiego jest tym pierwszym, najprostszym, najzwyczajszym aktem kuryi Rzymskiej.

* * *

Uzyskawszy żądane łaski i przywileje w Rzymie, a między innymi potwierdzenie Zbioru statutów prowincjonalnych, Brzeźnicki wrócił do kraju. Było to w początkach lipca 1578 r. Wtedy kler wyższy zajęty był sprawami zapowiedzianej przez arcybiskupa na 1 października kongregacji generalnej, czyli synodu wyżej opisanego ⁷⁶⁾. W tym czasie między arcybiskupem Uchańskim a biskupem Karnkowskim zaszło jakieś nieporozumienie, o którym można sądzić tylko ze skutków, jakie za sobą pociągnęło, a które dotyczyło Zbioru statutów synodalnych Karnkowskiego. Możliwe przypuszczać, że Uchański, jeżeli nie wcześniej, to najpóźniej 1 października widział się osobiście z Karnkowskim w Piotrkowie, albowiem dnia 1 października 1578 r. Karnkowski prezydował na kongregacji generalnej, a Uchański dnia 2 października tegoż roku, lubo nieobecny na kongregacji, podpisał w Piotrkowie dwa okólny pisma do duchowieństwa prowincji gnieźnieńskiej: jednym z nich ogłasza breve Grzegorza XIII ⁷⁷⁾, pozwalające na prowadzenie procesów przeciw najeźdźnikom dóbr duchownych ⁷⁸⁾, drugim publikuje uwagi rzymskie nad żądaniami kleru polskiego ⁷⁹⁾. Obydwa okólniki datowane w Piotrkowie dnia 2 października ⁸⁰⁾.

Więc Uchański był jednocześnie z Karnkowskim w Piotrkowie, ale dokumenty milczą, dlaczego nie prezydował na kongregacji. Powiedziano wyżej, że na tej kongregacji Brzeźnicki zdawał relację ze swojej misji do Rzymu i wyliczono dokumenty, które przedstawił synodowi. Rzecz naturalna, że dokumenty te przedstawił w imieniu

⁷⁵⁾ Wernz, Jus Decretalium. Romae. 1906, t. II, str. 726.

⁷⁶⁾ Korytkowski, Arcybiskupi Gnieźń. I. 100.

⁷⁷⁾ Uchansciana t. II. № 166. str. 338.

⁷⁸⁾ Uchansciana t. II. № 163. str. 331.

⁷⁹⁾ Uchansciana t. II. № 167. 164, 165 ibidem.

⁸⁰⁾ Datum Petricoviae in congregatione generali die jovis 2 mensis octobris anno domini 1578.

arcybiskupa. Zdumiewa każdego jedna okoliczność; między opublikowanymi dokumentami nie było pisma kardynała Buoncompagniego do arcybiskupa Uchańskiego, mimo to, że pismo to zawierało tak ważną sprawę, jaką było potwierdzenie Zbioru konstytucji synodalnych Karnkowskiego przez Stolicę Apostolską, i że Brzeźnicki publicznie oświadczył na synodzie, iż konstytucje te zostały potwierdzone przez Stolicę Apostolską. Czemu to przypisać można? czem to wytłumaczyć? Rzecz prosta, Uchański oddał Brzeźnickiemu potwierdzony przez Rzym Zbiór konstytucji, ale ukrył pismo, Zbiór ten potwierdzające. Nie stało się to przypadkowo, albowiem list ten stanowił poniekąd jedną całość ze Zbiorem konstytucji. Za jedną całość uważał Zbiór konstytucji z listem i kardynał Buoncompagni, który w liście tym wyraźnie to oświadcza ⁸¹⁾. Co więcej, Uchański zatrzymał list świadomie, z namysłem, obrażony i mając ku temu słuszne powody.

Na poparcie powyższego twierdzenia niema żadnego dokumentu, możemy tylko obracać się w sferze domysłów. Karnkowski opracował swój Zbiór, mimo to że inne osoby specjalnie ad hoc były delegowane przez synod z r. 1577. Synod ten w obecności nuncjusza Laureo postanowił, aby nowy zbiór statutów prowincjonalnych przejrzano i potwierdzono na przyszłym synodzie prowincjonalnym. Kongregacja Soboru Trydenckiego uchwały tej nie wykreśliła, lecz uznała ją za zgodną z prawem ogólnym. Potwierdzenie zbioru konstytucji synodalnych i z prawa i ze zwyczaju przedawnionego należało tedy do synodu i do arcybiskupa, a tymczasem Karnkowski posłał swój Zbiór do potwierdzenia Stolicy Apostolskiej. Trzeba mieć i to na uwadze, że na mocy bulli Jana XXIII, potwierdzonej przez Marcina V dnia 7 stycznia 1418 r., Mikołaj Trąba i jego następcy, arcybiskupi gnieźnieńscy, uzyskali od Stolicy Apostolskiej wyłączne prawo i przywilej sporządzania Zbioru konstytucji prowincjonalnych, o czym niezawodnie wiedzieli Hozyusz i Commendone a nawet Kongregacja Soboru Trydenckiego. Temi też względami kierował się i kardynał Buoncompagni, prefekt Kongregacji Soboru Trydenckiego, który, lubo otrzymał Zbiór konstytucji od Karnkowskiego, to jednak pismo potwierdzające Zbiór wraz ze Zbiorem przesłał nie Karnkowskiemu, lecz Uchańskiemu.

Słusznie więc mógł się oburzać Uchański na Karnkowskiego, że wdziera się w jego prawa i prerogatywy, że pomija go, odwołując się do Rzymu, i, jeśli nie wprost, to ubocznie, niejako w obronie własnej powagi, pismo potwierdzające Zbiór konstytucji ukrył przed Karnkowskim i kongregacją generalną.

⁸¹⁾ (Constitutiones) emendatas et aptatas atque hisce litteris conjunctas eidem nuntio restituit.

Karnkowski, nie mając dokumentu, który powinienby być wydrukowany na czele Zbioru konstytucji, poradził sobie w inny sposób.

Nie mógł żądać potwierdzenia Zbioru od synodu z r. 1578, jak tego wymagał synod z r. 1577, bo tego, co potwierdzonem zostało przez Stolicę Apostolską, nie wypadało poddawać pod obrady synodalne. Więc kiedy synod orzekł głucho: zwrócić Zbiór konstytucji biskupowi wrocławskiemu, — Karnkowski postanowił księgę konstytucji wydać bez pisma rzymskiego i bez okólnika arcybiskupiego.

W ten sposób wydany Zbiór konstytucji synodalnych miałby charakter księgi prawnej prywatnej. Ale przecież wiadomo było publicznie, że istnieje potwierdzenie Stolicy Apostolskiej, bo Brzeźnicki publicznie to oświadczył na kongregacji generalnej. Prócz tego król Stefan Batory otrzymał od Grzegorza XIII list ⁸²⁾, w którym papież pisze, że Brzeźnicki doręczył mu razem z pismem królewskim akt synodu prowincjonalnego i *inne tego synodu akta*, i wypowiada życzenie, aby tak zbawienne uchwały święcie zachowywano ⁸³⁾. Wreszcie osobnem pismem apostolskiem ⁸⁴⁾ Grzegorz XIII wyznaczył nuncjusza w Polsce, arcybiskupa gnieźnieńskiego i biskupa krakowskiego na egzekutorów uchwał synodalnych z r. 1577.

Jakkolwiek pisma te nie odnosiły się bezpośrednio do Zbioru konstytucji Karnkowskiego, bo niema w nich żadnej o nim wzmianki, to jednak Karnkowski umieścił je na czele Zbioru, żeby tym sposobem upozorować jego prawny charakter.

To też nad wyraz śmiałym i naciągniętym zdaje się być nadpis Karnkowskiego nad listem Grzegorza XIII z d. 8 kwietnia 1578 r.: „*Executores horum statutorum a S. Sede Apostolica delegati*” ⁸⁵⁾. Grzegorz XIII bowiem wyznaczył egzekutorów dla wprowadzenia w życie ustaw synodu z r. 1577, czyli reformy Trydenckiej i wcale nie miał na myśli wyznaczać egzekutorów dla Zbioru Karnkowskiego, który w chwili ogłoszenia listu papieża jeszcze nie był przez Rzym zaaprobowany, albowiem list papieski podpisany był dnia 8 kwietnia,

⁸²⁾ Litterae Pontifici Max. ad Serenissimum Poloniae Regem die XXIX Decembris 1578 anno.

⁸³⁾ Reddidit nobis litteras Majestatis tuae dilectus filius Jacobus Canonicus Posnaniensis, cumque his Acta synodi provincialis... Consideravimus etiam diligentissime *cetera ejusdem synodi Acta*, vidimusque omnia fuisse pie sapienterque decreta... Quod igitur restat... „nitamur omni studio, ut tam salutaria decreta inviolate serventur”.

⁸⁴⁾ Exequutores horum statutorum a S. Sede Apostolica delegati. Dilecto filio nostro et Apostolicae Sedis in Regno Poloniae Nuntio ac Venerabilibus fratribus Arpo Gnensnen. et Episcopo Cracovien. die VIII Aprilis 1578.

⁸⁵⁾ Zbiór Karnkowskiego na początku.

a Kongregacja Soboru Trydenckiego potwierdziła Zbiór Karnkowskiego dopiero 13 kwietnia tegoż roku. Wyrazy więc: *executores horum statutorum* stosują się tylko do piątej księgi kolekcji Karnkowskiego, która zawiera statuty synodu z r. 1577, nigdy zaś do całego Zbioru.

Przyłączywszy do wzmiankowanych dwóch pism apostolskich swój list dedykacyjny do króla Stefana Batorego, Karnkowski oddał Zbiór konstytucji do druku. Jakoż w drugiej połowie 1579 r. wyszła z druku nowa księga praw kościelnych prowincjonalnych w Krakowie u Piotrkowczyka.

V.

O metodzie stosowanej przez Karnkowskiego.

Nie wiele da się powiedzieć o metodzie, jaką stosował Karnkowski przy układaniu nowego Zbioru praw kościelnych. W układzie Zbioru Karnkowski nie był i nie mógł być oryginalny. Synod bowiem z r. 1577 polecił autorom nowego zbioru przyjąć za podstawę zbiór ułożony przez Stanisława Dąbrowskiego i Franciszka Krasieńskiego. Ci zaś, stosownie do wskazówek synodu z r. 1557 mieli podzielić swój zbiór na księgi i tytuły, na podobieństwo Dekretalów Grzegorza IX i kolekcji polskich Mikołaja Trąby i Jana Łaskiego. To też Karnkowski przyjął ustalony wiekami podział na pięć ksiąg: *Judex*, *Judicium*, *Clerus*, *Connubra*, *Crimen*, księgi podzielił na tytuły, w tytułach umieścił poszczególne ustawy. Mikołaj Trąba i Jan Łaski, przyjmawszy podział Dekretalów Grzegorza IX, przeprowadzają go w swych zbiorach systematycznie od początku do końca, Karnkowski zaś naruszył go i popsuł, połączywszy księgę czwartą z piątą, czyli prawo małżeńskie z prawem kryminalnem w księgę czwartą, a w księdze piątej zawarł akta synodu prowincjonalnego z r. 1577. Tym sposobem Karnkowski sprawił, iż między czterema pierwszymi księgami a piątą nie istnieje żadna łączność, niema spoistości, gdyż tamte są skodyfikowane, ta zaś nieskodyfikowana i tylko luźnie przypięta, jakgdyby jakiś dodatek. Należało raczej synod z r. 1577 skodyfikować i dołączyć do pięciu ksiąg, jako księgę szóstą, na podobieństwo *Liber Sextus Bonifacii VIII*, bądź też nieskodyfikowany dołączyć do pięciu ksiąg, jako dodatek.

Karnkowski dał zły przykład. Błąd jego ponowili kodyfikatorowie zbioru praw Wężyka, ale im to łatwiej wybaczyć, gdyż w ciągu kilkudziesięciu lat duchowieństwo polskie przyzwyczało się do wadliwej kodyfikacji, i synod Jana Wężyka z r. 1621, nie oceniwszy nale-

życie wadliwości kodyfikacji Karnkowskiego, polecił im ułożyć nowy zbiór eodem modo et ordine, w ten sam sposób i w tym samym porządku.

Jeśli byśmy porównali Zbiór konstytucji Karnkowskiego ze Zbiorem Mikołaja Trąby i Jana Łaskiego, to z pierwszego wejrzenia przekonamy się, że jest on o wiele obszerniejszy od obydwóch pojedynczo i razem wziętych, gdyż obejmuje prawie wszystko, co tamte obydwaj razem, a prócz tego wiele statutów z różnych synodów późniejszych, ale za to pod względem metodyczności układu ustępuje pierwszemu i drugiemu.

Wiele tytułów Karnkowski rozmieszcza niezręcznie i nie we właściwym miejscu. Np. tytuł: *statutorum librum quilibet habeat*⁸⁶⁾ powinien być umieszczyć pod tytułem: *de constitutionibus*, któż bowiem będzie szukał rzeczy o konstytucjach pod tytułem: *de vita et honestate clericorum*? Podobnie tytuł: *de suffraganeis*⁸⁷⁾ powinien być umieszczyć w księdze pierwszej po tytule: *de officio episcoporum*, bo znowu kto go łatwo odnajdzie w księdze trzeciej pośrodku tytułów: *de modo solvendae contributionis* i *de consecratione ecclesiae vel altaris*. W ten sposób rozmieszczono wiele innych tytułów całkiem niewłaściwie, nie na swoim miejscu, bez żadnego względu na treść, jak gdyby zupełnie przypadkowo. Ta okoliczność wielce obniża wartość dzieła Karnkowskiego i tem tylko się tłumaczy, że autor zbyt pospiesznie pracę wykonał.

VI.

O powadze prawnej Zbioru Karnkowskiego.

W końcu wypada kilka słów powiedzieć o powadze prawnej i powadze faktycznej, jaką miał w Kościele polskim Zbiór konstytucji Karnkowskiego.

Wyżej powiedziano, z jakimi trudnościami walczył, jakie przeszkody musiał przezwyciężyć Karnkowski, by zamiar swój sporządzenia nowego Zbioru praw doprowadzić do skutku. Wszystko udało mu się przemódz, prócz uporu Uchańskiego.

Po uzyskaniu aprobaty Stoicy Apostolskiej trzeba było postarać się o legalną publikację Zbioru konstytucji. Legalna publikacja mogła być być dokonana bądź za pomocą pisma Stolicy Apostolskiej, bądź za pomocą listu okólnego arcybiskupa do duchowieństwa, jego władzy prymasowskiej podległego.

⁸⁶⁾ Cf. *Karnkowski*, Zbiór konstyt., 52.

⁸⁷⁾ Tamże, str. 95.

O publikacji za pomocą pisma apostolskiego nie było mowy, gdyż kardynał Buoncompagni, Prefekt Kongregacji Soboru Trydenckiego, w liście, potwierdzającym zbiór Karnkowskiego, wyraźnie sprawę tę zlecił arcybiskupowi Uchańskiemu⁸⁸⁾.

Zresztą publikacja ustaw prowincjonalnych z prawa i zwyczaju należała do arcybiskupa. Uroczystym listem okólnym Mikołaj Trąba opublikował bulle Jana XXIII i Marcina V wraz ze zbiorem konstytucji synodalnych⁸⁹⁾. List ten położył na czele zbioru swojego. Nie mniej uroczyście przemówił Jan Łaski, gdy na czele swojego zbioru umieścił list do biskupów i kleru prowincji gnieźnieńskiej⁹⁰⁾. Toż samo prawo i obowiązek miał arcybiskup Uchański w danym wypadku. Mógł i powinien był opublikować pismo kardynała Buoncompagniego listem okólnym do wszystkich rządów dyecezyi, władzy jego podległych, ale stało się inaczej. Uchański nie tylko ukrył pismo kardynała Buoncompagniego, ale i nie opublikował Zbioru praw Karnkowskiego żadnym listem okólnym, skoro na czele zbioru tego a prawdopodobnie i nigdzie indziej niema tego listu.

Takie zachowanie się arcybiskupa względem Karnkowskiego i jego Zbioru konstytucji synodalnych pociąga za sobą pewne skutki prawne.

W języku prawniczym rozróżniają się zbiory praw autentyczne czyli publiczne, i nieautentyczne czyli prywatne⁹¹⁾. Podział ten wprowadzono przez wzgląd na powagę, jakiej zbiór używał. Zbiór nazywa się prywatnym, kiedy go osoba prywatna sporządziła, a następnie prawodawca ani wyraźnie, ani milcząco nie potwierdził, publicznym zaś czyli autentycznym, kiedy go władza publiczna sporządziła i opublikowała, albo przynajmniej, jeśli go osoba prywatna sporządziła, władza publiczna wyraźnie lub milcząco potwierdziła, jako zbiór autentyczny.

„Władza kościelna, mówi Wernz⁹²⁾, w kolekcjach prawa kościelnego w różnym stopniu i w rozmaity sposób może wziąć udział. Pewne bowiem kolekcje przez osobę prywatną, być może nawet sub auspiciis Papieża, sporządzone, drukują się i publikują przez właściwe władze np. bularyusze, z wyjątkiem pierwszego tomu bularyusza

⁸⁸⁾ *Sacra Congregatio illas (constitutiones Regni) Smo Dno iubente certis locis emendatas et aptatas atque hisce litteris conjunctas eidem Nuntio restituit, ad Amplitudinem tuam perferendas, quae, quod sui erit muneris, hac in re faciat.*

⁸⁹⁾ *Statuta provinciae gnesn. antiqua* 1527, str. 1—4.

⁹⁰⁾ *Statuta nova* 1527, str. 1—2.

⁹¹⁾ *Wernz*, *Jus decretalium*, t. I, str. 303, n. 196.

⁹²⁾ *Wernz*, tamże.

Benedykta XIV, i w tym wypadku nie są to właściwie kolekcje publiczne.

„I dalej, mówi Wernz, z zaświadczenia publicznego władzy kościelnej może być wiadomem, że pojedyncze dokumenty pewnej kolekcji są absolutnie autentyczne, tak iż nikt nie może nie uznać ich w sądzie, a przeto powaga prawna dekretów przez włączenie w taką kolekcję wcale nie upada”.

Jeśli powyższe zasady odniesiemy do Zbioru praw Karnkowskiego, naprzód wypadnie stwierdzić, że kolekcja ta ze względu na swój początek była prywatną. Czy z czasem stała się publiczną, potem powiemy. A powtóre, pojedyncze statuty Zbioru Karnkowskiego, same przez się, i w kolekcji i poza kolekcją, te, których treści nie zmieniono, miały jednakową powagę prawną, bo to były statuty autentyczne, wyjęte ze zbiorów autentycznych Mikołaja Trąby, Jana Łaskiego albo synodów prowincjonalnych. A zatem każdy sędzia w sądzie, każdy biskup i administrator diecezji w sprawach administracyjnych, każda osoba prywatna w obronie praw osobistych mogli się na nie powoływać skutecznie, nawet w pierwszych chwilach po wydrukowaniu Zbioru, kiedy Zbiór nie miał napewno powagi zbioru autentycznego.

Z biegiem czasu jednak Zbiór konstytucji synodalnych Karnkowskiego, lubo nie przez publikację, to jednak w drodze faktu, na mocy powszechnego użycia i zwyczaju prawnego zdobył sobie powagę Zbioru autentycznego. Pod tym względem można go porównać z dekretem Gracyana, który, jakkolwiek przez mnicha profesora ułożony, to jednak i w sądownictwie i w administracji nie mniejszą miał powagę od późniejszych zbiorów autentycznych, t. j. dekretów Grzegorza IX, księgi szóstej Bonifacego VIII i Klementynów.

Różne okoliczności sprzyjały wzrostowi powagi Zbioru Karnkowskiego. Poprzednie zbiory konstytucji albo wyginęły, albo stały się niedostępną dla ogółu rzadkością, krom tego nie obejmowały one statutów synodów późniejszych i nie odpowiadały potrzebom czasu, w końcu Zbiór Karnkowskiego zawierał w sobie całkowity tekst synodu prowincjonalnego z r. 1577 czyli najnowsze reformy wprowadzone przez Sobór Trydencki. Lecz, co najważniejsza, w r. 1579 arcybiskup Uchański, zmożony ciężką chorobą i dolegliwościami starości, mało się troszczył o sprawy publiczne i powoli dogorywał. Ulegając naleganiom króla, arcybiskup krótko przed zgonem zgodził się nawet przyjąć Karnkowskiego, jako koadjutora z prawem następstwa, wreszcie dnia 5 kwietnia 1581 r. przeniósł się do wieczności⁹³⁾. Karn-

⁹³⁾ *Korytkowski, Arcybiskupi Gnieźn., t. III, str. 414.*

kowski zaś 15 marca 1581 r. otrzymał nominację królewską na koadjutora cum iure successionis, a 17 kwietnia tegoż roku kapituła metropolitalna wybrała go jednomyślnie na arcybiskupa gnieźnieńskiego, w sierpniu zaś tegoż roku Stolica Apostolska na to stanowisko potwierdziła.

W miarę zbliżania się Karnkowskiego do tronu prymasowskiego rosła faktycznie powaga jego Zbioru konstytucji synodalnych. Kiedy został arcybiskupem znaczenie Zbioru jeszcze się powiększyło, bo w sądzie i w administracji Karnkowski tym, a nie innym Zbiorem musiał się posługiwać. Za jego przykładem poszli dworzanie, duchowieństwo przyboczne, sąd arcybiskupi, a powoli i cała prowincja gnieźnieńska i cała Rzeczpospolita.

Czy arcybiskup Karnkowski posłał list okólny do biskupów i kleru, dopełniający publikacji, na to nie posiadamy żadnego dokumentu. Nie dokonano też publikacji i na synodzie prowincjonalnym, gdyż po roku 1578 następny synod prowincjonalny odbył się w Piotrkowie pod prezydencją Karnkowskiego dopiero w 1589 r., ale na nim o Zbiorze konstytucji synodalnych nie było mowy. Tylko na synodzie diecezjalnym gnieźnieńskim z r. 1583 arcybiskup Karnkowski w przemowie do kleru wspominał, że różni arcybiskupi odprawiali synody, których konstytucje w jedną księgę zebrane i przez Ojca św. Grzegorza XIII potwierdzone zostały⁹⁴⁾, ale niema tam mowy o publikacji i niema nakazu używania tego tylko Zbioru konstytucji. Dopiero synod prowincjonalny, przez arcybiskupa Maciejowskiego w r. 1607 zwołany, czyni wzmiankę, że pozostały nieliczne tylko egzemplarze konstytucji prowincjonalnych staraniem i pracą Stanisława Karnkowskiego, biskupa włocławskiego, zebranych⁹⁵⁾. Ze

⁹⁴⁾ Et in hac quoque provincia nostra quanto cum fructu, ut taceam alios Mathias Drewicius, Joannes a Lasko, Joannes Latalitius, Petrus a Gamratis, Nicolaus Dziergovius, Joannes Prerembius, Jacobus Uchanus Synodos habuerunt, praeclarae sane et egregiae illorum constitutiones in unum volumen redactae et a S. D. N. domino Gregorio XIII Pontifice Maximo confirmatae et approbatae, testantur.

⁹⁵⁾ Cum vix iam aliqua exemplaria constitutionum provincialium, studio et opera Reverendissimi olim in Christo Patris Dni Stanislai Karnkowski, Episcopi Vladislaviensis, collectarum, reperiantur, nec fieri possit, ut ea decreta debite servantur, quae a plurimis ignorantur, ideo Sacra Synodus, easdem constitutiones provinciales, quae sunt consentaneae nec repugnant S. Concilii Tridentini decretis sacrisve canonibus aut constitutionibus apostolicis, in pristino suo robore reservandas et de novo imprimendas decernit; ad eosque diligentius inspiciendas et cognoscendas deputat Rdos Dnos Nicolaum Dobrocieski et Joannem Foxium J. U. Doctores, canonicos cracovienses.

wzmianki tej wnioskować można, że synod z r. 1607 poczytuje Zbiór Karnkowskiego za publiczny czyli autentyczny, skoro bowiem konstataje brak tego dzieła, to tem samem przyznaje urzędowy jego charakter. I synod prowincjonalny Gembickiego z r. 1623 tego samego jest zdania, kiedy mówi o potwierdzeniu statutów prowincjonalnych przez Jana XXIII, Marcina V i Grzegorza XIII, i rozkazuje „tym samym sposobem i w tym samym porządku” przedrukować je w księdze, z uwzględnieniem koniecznych poprawek ⁹⁶).

W rezultacie Zbiór konstytucji Karnkowskiego stał się kolekcją autentyczną, publiczną, mającą taką powagę, że następna kolekcja arcybiskupa Jana Wężyka przyjęła ją za podstawę i na niej się oparła.

Z tem wszystkim kolekcja ta w sądzie i administracji niezbyt długo przetrwała. Zaledwie arcybiskup Karnkowski dnia 8 czerwca 1603 r. zakończył pracowity i pobożny żywot a już, jak widzieliśmy, synod prowincjonalny Maciejowskiego z r. 1607 polecił ułożyć nowy zbiór konstytucji synodalnych; toż samo polecenie wznowił synod Gembickiego z r. 1623, a wnet potem na prowincjonalnym z r. 1628 zaaprobowano go i niebawem drukiem ogłoszono.

Taka jest historia Zbioru konstytucji synodalnych Karnkowskiego. Oto zarazem jedna karta z życia jednego z najgorliwszych i najznakomitszych biskupów polskich.

Zarys ten oparłem ściśle na dokumentach historycznych. Jeśli gdzieś znajdują się w nim pewne luki i niedokładności, będziemy je mogli usunąć wtedy, kiedy na wzór Uchansciana, ogłoszone będą Karnkowiana.

⁹⁶) Ne ignorantia statutorum provincialium, quorum Exemplaria per pauca extant, aliqui ab ipsorum observatione sese excusent, decernit synodus, ut eadem statuta antiquiora libris V contenta et per Sedem Apostolicam a Martino V, Joanne XXIII, et Gregorio XIII confirmata, eodem modo et ordine in uno volumine recudantur. Quodsi in aliquibus locis librorum quatuor, constitutiones voluminis primi recognosci opus fuerit, Sacra Synodus negotium istud commisit Rdis Dnis Joanni Foxio, Francisco Zajerski... Martino Kłociński et Nicolao Squernievio J. U. Doctoribus. Tenebuntur tamen iidem Dni deputati, Statuta hujusmodi in ordinem redacta antequam impressa fuerint, Illustrissimo Dno Metropolitano in scriptis offerre, ut idem Illustrissimus in comitiis seu alio commodiori tempore, cum aliis DD. Episcopis eadem revideat.

WYKAZ SYNOPTYCZNY

źródeł Zbioru Konstytucji Synodalnych

KARNKOWSKIEGO.

Objaśnienia do niniejszego wykazu. Wykaz obejmuje wszystkie po kolei statuty Zbioru Karnkowskiego. Każdy statut odnotowano osobno w rubryce: „karta, karta verso.” Wyraz „idem” odnosi się zawsze do poprzedniego statutu, chociażby takowy znajdował się w innej rubryce. Zbiory statutów Mikołaja Trąby i Jana Łaskiego były źródłem dla Karnkowskiego. Wykazanie źródeł zbiorów Trąby i Łaskiego stanowić będzie osobną pracę, która będzie mogła być wykonaną po ogłoszeniu Synodykonu Kościoła polskiego.

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta: karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macieja Drzewickiego
	Liber primus.				
1	De Summa Trinit. et fide cathol.	1.1 ^o	Ex antiquis Nic. Arpi	---	---
2	De constitutionibus	1 ^o	Idem		
	" "	1 ^o		In syn. Petrico- viensi 1a	
	" "	2	---	In syn. Lanci- ciensi 2a	
	" "	2	---	In syn. Lanci- ciensi 1a	
3	De consuetudine	2	Ex antiquis Nic. Arpi		
	" "	2 ^o	Idem		
	" "	2 ^o	Idem		
	" "	2 ^o	Idem		
4	De electione	3.10 ^o	Ex antiquis eju- dem		Petricoviae 1530
	" "	10 ^o	---	Ex novis Joan. de Lasko	
	" "	11.13 ^o	---	Ex eisdem in syn. Petricov. eju- dem.	
5	De abbatum electione	13 ^o .14	---	---	
	" " "	14.14 ^o	---	---	
6	De renuntiatione	14 ^o	Ex antiquis		
7	De supplenda negligentia praelator.	14 ^o .15	Idem		
	" " " "	15.16	---	---	
8	De tempore ordinandorum	16.17 ^o	Ex antiquis		
9	De aetate et qualitate or- dinandorum et de litte- ris dimissoriis	16 ^o	---	In syn. Petric. 1a et Lanc. 1a et 2a	
	" " " "	16 ^o	---	In syn. Petric. 1a	
	" " " "	17	---	---	Ex statutis Dre- vici A.D. 1532 Pe- tricioviae editis.
	" " " "	17	---	---	
10	De filiis presbyterorum	17 ^o	Ex antiquis		
11	De clericis peregrinis	17 ^o	Idem		
12	De officio archidiaconi	18	Idem		
	" " "	18 ^o	---	Ex Petric. 1a et Lanc. II	
	" " "	18 ^o	---	---	

Synody z r. 1542, 1550, 1557, 1561, sprawdzone przez Ulanowskiego	Synody z r. 1547, 1551, sprawdzone przez mnie	Synody niesprawdzone	U W A G I
---	---	---	Niecały. Reszta pod tytu- łem: de celebr. miss.
---	---	---	Tylko cząstka końcowa. Bul- la Coenae Dni w księdze piątej str. 174.
Petr. Gamrati Pe- tric. 1542	---	---	
Ex syn. Lovic. Aloys. Lippomani ac Nic. Dzierzg. 1556	---	---	Ze zmianami; confer. Karn. fol. 90
---	---	---	Bez nadpisu. Zmiany stylowe. Tytuły przedstawione
Joan. Preremb. Var- sav. 1561	---	---	Ze zmienioną karengą
---	Ex Nic. Dzierzg. Lan- cicien. statutis 1547	---	Styl poprawiony
---	---	Latalicii et Gam- rati	Bez daty. Zgodny z art. 35 synodu z r. 1542 z małe- mi zmianami.

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta; karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macieja Drzewickiego	Synody z r. 1542, 1556, 1557, 1561, sprawdzone przez Ulanowskiego	Synody z r. 1547, 1551, sprawdzone przez mnie	Synody niesprawdzone	U W A G I
15	Episcoporum officium	34.35.36	— — —	— — —	— — —	Joan. Prerembius Vars. A. D. 1561	— — — —	— — — —	Ze zmianami
16	De offic. decani ruralis	36.36 ^o	— — —	— — —	— — —	Idem	— — — —	— — — —	W przeróbce
17	De offic. capituli	36 ^o	— — —	— — —	— — —	— — — —	Dzierzgovius Lan- ciciae 1547	— — — —	Styl poprawiony
	" " "	37	— — —	— — —	— — —	Ejusdem de eodem Petricoviae 1557	— — — —	— — — —	
18	De majoritate et obedient.	37.37 ^o	Ex antiquis						
	" " " "	37 ^o	— — —	Ex novis	— — —				
	" " " "	37 ^o	— — —	— — —	— — —				
19	De procuratoribus	38	Ex antiquis					Joan. Latański et Gamrati Petric. A. D. 1539	Błąd w nadpisie. Powinno być: Ex syn. Petric. 1542
	" "	38 ^o	— — —	— — —	— — —			Petri Gamrati, Pe- tricoviae 1544	
20	Quod metus causa	38 ^o	Ex antiquis						
21	De alienatione etc.	38 ^o	Idem					Joannis Latański 1539	Błąd w nagłówku. Powinno być: Petri Gamrati 1542
	Liber secundus.								
22	De judiciis	39.39 ^o	Ex antiquis						
	" "	39 ^o	— — —	— — —	Mathiae Drze- wicki 1532				
	" "	39 ^o	— — —	— — —	— — —	Petri Gamrati 1542			
	" "	40	— — —	— — —	— — —	Petric. Ejusdem			
23	De foro competenti	40.40 ^o	Ex antiquis						
	" " "	41	— — —	Joannis Łaski Lanciciae 1523					
	" " "	41 ^o	— — —	In syn. Petr. IV					
	" " "	41 ^o	— — —	Idem					Przestawiony
	" " "	41 ^o	— — —	Idem					Przestawiony
	" " "	41 ^o	— — —	— — —	Mathiae Drze- wic. 1527				Mylna data 1522. Powinno być 1527.
24	Causae ad forum ext. et judicium pertinentes	42	— — —	— — —	— — —	Petri Gamrati 1542			
	" " "	42 ^o	— — —	— — —	— — —	Idem			
	" " "	43	— — —	— — —	— — —	— — — —	Dzierzgovii Lanci- ciae 1547	— — — —	Z b. małemi zmianami
25	De dolo et contumelia	43.43 ^o	— — —	— — —	— — —	Joan. Przeremb. Varsaviae	— — — —	— — — —	R. 1561
26	De feriis	44	Ex antiquis						
27	De sequestratione fructuum	45	Idem						
28	De jurejurando	45.46	Idem						
	" "	46 ^o	— — —	— — —	Mathiae Drze- wic. Petr. 1530				Statut syn. Łaskiego ex col- lectione Drzewic.
	" "	46 ^o	— — —	— — —	— — —			Nic. Dzierzgovii Lanciciae 1547	Z małemi zmianami
	" "	47	— — —	— — —	— — —	Ejusdem Petrico- viae 1557			
29	De fide instrumentorum	47	Ex antiquis						
30	De appellationibus	47 ^o	— — —	In syn. Petric. IV					
	" "	48	— — —	Idem					
	" "	48	— — —	— — —	— — —	Petri Gamrati, Pe- tric. 1542			

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta; karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macieja Drzewickiego	Synody z r. 1542, 1556, 1557, 1561, sprawdzone przez Ulanowskiego	Synody z r. 1547, 1551, sprawdzone przez mnie	Synody niesprawdzone	U W A G I
	Liber tertius..								
31	De vita et honest. cleric.	49.50	Ex antiquis						
	" " " "	51	— — —	Lanciciae in syn. II 1523					
	" " " "	51 ^o	— — —	In syn. Petric. I et Lanc. I et II					
	" " " "	52	— — —	In syn. Petric. IV					
	" " " "	52	— — —		Mathiae Drzewi- cii 1527				U Karn. mylna data 1537 Mathiae Drzewic. zamiast Joannis Laski ex collectio- ne Drzewicii. Zamiast Joannis Laski ex collectiōne Drzewicii.
	" " " "	52 ^o	— — —		Ejusdem Petric. 1530				
	" " " "	52 ^o	— — —		Ejusdem Petric. 1532				
	" " " "	53	— — —		Idem				Z nieznaczną zmianą
	" " " "	53	— — —			Petri Gamrati Pe- trici. 1542			
	" " " "	53 ^o	— — —					Ejusdem (Petri Gam- rati) Petric. 1530.	Mylna data. Zdaje się 1544
	" " " "	54	— — —					Dzierzgowii In syn. Petric. 1551	Ze zmianami. Powtórnie 28 ^o
	" " " "	54	— — —					Ejusdem Petrico- viae 1557	Z opuszczeniem przy końcu
32	De cohabitatione clerico- rum et mulierum	54 ^o	Ex antiquis						
33	De clericis non residentibus	55	Idem						
	" " " "	55	— — —	In syn. Lancic. II					
	" " " "	55 ^o	— — —	Idem					
	" " " "	55 ^o	— — —		Ejusdem Petric. 1532				Mylnie Karnkowski 1530. Ejusdem znaczy Drzewicii.
	" " " "	56	— — —			Petri Gamrati Pe- trici. 1542			
	" " " "	56	— — —			Aloysii Lippomani Lovicii 1556			
34	De institutionibus	56 ^o	Ex antiquis						
	" " " "	57 ^o	— — —						Ze zmianami
	" " " "	58	— — —			Aloysii Lippomani Lovicii 1536			W przeróbce
	" " " "	58	— — —			Przerembii ex Var- sav. 1561			
35	Ad beneficia eccl. qui et quales instituendi	58.61 ^o	— — —	In syn. Lancic I et II					Dodana Bulla Leona X de non recipiendis plebeis Bez nadpisu
36	De sede vacante	61 ^o	Ex antiquis						Ordinatio synodalna z r. 1485. Zbigniewa Oleśni- ckiego, który przytacza statut synodalny Jana ze Sprawy z r. 1456
37	Ordinatio quomodo sede vacante procedendum sit ad electionem Admi- nistratoris et distribu- tionem bonorum in cu- stodiam regentium	61.67 ^o	— — —						
38	De iis qui rapiunt bona beneficiati post mortem relicta	67 ^o	Ex antiquis						
39	De rebus ecclesiae non alienandis	68	Ex antiquis						
	" " " "	68 ^o	— — —	Ex syn. Petric. IV					
	" " " "	69	— — —			Petri Gamrati Pe- trici. 1542			

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta; karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macieja Drzewickiego	Synody z r. 1542, 1556, 1561 sprawdzone przez Ulanowskiego	Synody z r. 1547, 1551, sprawdzone przez mnie.	Synody niesprawdzone	U W A G I
	De rebus ecclesiae non alienandis	69	— — —	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzgovii Pe- tricioviae 1551	— — —	Z małemi zmianami
	" " " "	69	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Ejusdem 1554	
	" " " "	69 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Data opuszczona
40	De emptione et venditione	69 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	70	— — —	— — —	Mathiae Drzewi- cii Lancic. 1530	— — —	— — —	— — —	Syn. Łaskiego w kolekcji Drzewickiego
	" " " "	70	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Ex statutis Ecclesiae Gnes- nensis. Widocznie statuty kapitulne.
41	De locato et conducto	70 ^o	— — —	— — —	Ex constit. Drzewiciei 1530	— — —	— — —	— — —	Widoczna pomyłka. Powin- no być 1532
42	De rerum permutatione	71	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Ex constit. Petric. Nic. Dzierzg. A. D. 1554	
43	De pignoribus	71	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
44	De testamentis et ulti- mis voluntatibus	71 ^o , 72	Idem	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
45	De anno gratiae	73	— — —	Ex novis	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " "	73 ^o	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " "	73 ^o	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzgovii Pe- trici. 1557	— — —	— — —	
46	De successione ab in- testato	74	— — —	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzg. Pe- trici. 1551	— — —	Z dodatkiem i zmianami
47	De sepulturis	74	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	75	— — —	In syn. Petr. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	75	— — —	— — —	— — —	Petri Gamrati Pe- trici. 1542	— — —	— — —	
	" "	75 ^o	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzg. Pe- trici. 1557	— — —	— — —	
48	De paracensis	76	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	76	— — —	— — —	Mathiae Drzewi- cii Petrici. 1530	— — —	— — —	— — —	Synod Łaskiego ex collectio- ne Drzewiciei; przez pomył- kę: ex novis
	" "	76 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Petri Gamr. Petric. 1544	
49	De decimis	76 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	78 ^o	— — —	In syn. Lancic. 1a	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	79	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	79	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	79	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	79 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	79 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	79 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	79 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	80	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	80	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	80	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	80 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzgovii Pe- trici. 1551	— — —	Z małemi zmianami
	" "	80 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Ibidem A. 1554.	
	" "	80 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Z opuszczeniem większej po- łowy artykułu
	" "	81	Bulla apostolica de novalibus	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Nieco niżej umieszczona

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta; karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macie Drzewickiego	Synody z r. 1542, 1556, 1557, 1561, sprawdzone przez Ulanowskiego	Synody z r. 1547, 1551 sprawdzone przeze mnie	Synody niesprawdzone	U W A G I
	De decimis	83	— — —	Bulla exe quoto- rialis superno- valibus	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	83 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Privilegium ducis Masoviae niema u Łaskiego Z małemi zmianami
50	De statu monachorum et canonicorum regularium	86.87	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	88	— — —	— — —	Mathiae Dr vicii 1530	— — —	— — —	— — —	Joannis Łaski ex collectione Drzewiciei
	" " " "	88	— — —	— — —	Ibidem A. 15	— — —	— — —	— — —	Ibidem mylnie
	" " " "	88 ^o	— — —	— — —	— — —	Ibidem Petri Gam- rati 1542	— — —	— — —	Ibidem mylnie
	" " " "	88 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzgovii Lanciciae 1547	Ejusdem ibidem 1544	Ibidem mylnie Z małemi zmianami
	" " " "	88.089	— — —	— — —	— — —	— — —	Ejusdem Petric. 1551	— — —	Dwa statuty połączone wje- den z małemi zmianami
	" " " "	90	— — —	— — —	— — —	— — —	Ex eisdem ejusdem	— — —	Powtórnie fol. 14 ze zmianami
	" " " "	90	— — —	— — —	— — —	Ejusdem Lanciciae 1556	— — —	— — —	
51	De capellis monachorum	90 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
52	De jure patronatus	90 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	91	— — —	Ex novis	— — —	— — —	— — —	— — —	Nie wskazany synod ani rok
53	De censibus et exactio- nibus	91	— — —	In syn. Lancic. I	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	91 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	91 ^o	— — —	In syn. Lancic. II	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	91 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	92 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	93 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
54	De modo solvendae con- tributionis	93 ^o	— — —	— — —	Ex constit. I vicii 1530 Pe	— — —	— — —	— — —	Synod Łaskiego. Kolekcya Drzewickiego
55	Quomodo in exactionibus contributionis proceden- dum	94	— — —	— — —	Ex eisdem	— — —	— — —	— — —	Rok opuszczony
	" " " "	94	— — —	— — —	— — —	Petri Gamrati Pe- trici. 1542	— — —	— — —	
	" " " "	94 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Idem Petric. 1544	
	" " " "	94 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzgovius Petric. 1551	— — —	Z małą zmianą
	" " " "	95	— — —	— — —	— — —	— — —	Idem	— — —	Z małemi zmianami
	" " " "	95	— — —	— — —	— — —	— — —	Idem	— — —	Z małemi zmianami
56	De suffraganeis	95 ^o	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
57	De consecratione eccle- siae vel altaris	95 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Bez nadpisu ex antiquis
	" " " "	96	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
58	De celebratione missarum et divinorum officiorum cum decreto Conc. Con- stantiensis	96 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Końcowy ustęp z tytułu ex antiquis: de Summa Trini- tate
	" " " "	97 ^o	Idem	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	97.098	Idem	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	98 ^o	— — —	In syn. Lanci- cien. Ia et II.	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	99	— — —	In syn. Petric. Ia	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	99	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	99 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — —	— — —	— — —	

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta; karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macieja Drzewickiego	Synody z r. 1542, 1556, 1557, 1561. sprawdzone przez Ulanowskiego	Synody z r. 1547, 1551, sprawdzone przez mnie	Synody niesprawdzone	U W A G I
	De celebratione missarum et divinorum officiorum cum decreto Conc. Con- stantiensis	99 ^o	— — —	In syn. Lanci- cien. Ia					
	" " " "	99 ^o	— — —	In eadem II.					
	" " " "	100	— — —	— — —	Ex statutis Ma- thiae Drzevicii Petric. 1530	— — —	— — —	— — —	Z Synodu Łaskiego, kollek- cya Drzewickiego
	" " " "	100	— — —	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzgovii Pe- tric. 1551.	— — —	Dodane dwa wyrazy
59	De baptismo	100 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Zmieniona treść
	" "	100 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
60	De custodia Eucharistiae	101	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " "	101	— — —	— — —	— — —	Ex stat. Nic. Dzierzg. Lovicii 1556.	— — —	— — —	
61	De observatione juniorum	101 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
62	De ecclesiis aedificandis	102	Idem	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " "	103 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzgovii Pe- tric. 1551.	— — —	Z małemi zmianami
63	De immunitate ecclesiarum	103 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " "	106 ^o	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " "	107	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	Decretum synodale niewia- domo skąd wzięte i Karn- kowski nie notuje
64	Ne clerici vel monachi sae- cularibus negotiis se immisceant	107 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	107	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
	Liber quartus.								
65	De simonia	108	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	109 ^o	— — —	— — —	In syn. Petric. I	— — —	— — —	— — —	
66	Ne praelati sub annuo cen- su suas vices expanant	109 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
67	De reformat. Academiae cracoviensis	110	— — —	In syn. Lancic. I	— — —	— — —	— — —	— — —	
68	De schlois, magistris et scholaribus	110 ^o	— — —	In syn. Lancic. II	— — —	— — —	— — —	— — —	Laski. De magistris tylko
	" " " "	111	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" " " "	111	— — —	— — —	— — —	Petri Gamrati Pe- tric. 1542	— — —	— — —	
	" " " "	111	— — —	— — —	— — —	Ejusdem ibidem	— — —	— — —	
	" " " "	111 ^o	— — —	— — —	— — —	Ex eadem	— — —	— — —	
	" " " "	111 ^o	— — —	— — —	— — —	Ex eadem	— — —	— — —	
	" " " "	112	— — —	— — —	— — —	Ex eadem	— — —	— — —	
	" " " "	112 ^o	— — —	— — —	— — —	Ex Loviciens. 1556	— — —	— — —	
	" " " "	113	— — —	— — —	— — —	In syn. Varsaviae Przerembski 1561	— — —	— — —	
	" " " "	113	— — —	— — —	— — —	Idem ex eadem	— — —	— — —	
69	De judaeis	113 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	114 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	115 ^o	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
70	De haereticis	116	Ex antiquis	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	117	— — —	In syn. Petric. I	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	117	— — —	In syn. Lancic. II	— — —	— — —	— — —	— — —	
	" "	117	— — —	— — —	— — —	Petri Gamrati Pe- tric. 1542	— — —	— — —	
	" "	117	— — —	— — —	— — —	Ejusdem Petric.	— — —	— — —	

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta; karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macieja Drzewickiego	Synody z r. 1542, 1556, 1557, 1561, sprawdzone przez Ulanowskiego	Synody z r. 1547, 1551, sprawdzone przez mnie	Synody niesprawdzone	U W A G I
71	Bulla Apost. contra erro- res Martini Lutheri	117 ^o	— — —	Bulla etc					
72	Edictum Sigismundi Regis contra haereticos	120	— — —	Edictum etc.					
	" " " "	127	— — —	— — —	Joan. Łaski Lan- cic. statut. sed per Mathiam Drzewic. pro- mulgatum 1527				
	" " " "	127 ^o	— — —	— — —	Ejusdem Petri- coviae 1530				
73	Disputationes de negotio religionis vitandae	128	— — —	— — —	— — —	Nic. Dzierzg. Lan- cic. 1542	— — — —	— — — —	Mylna data. Powinno być 1547
74	De confessione fidei fa- cienda	128	— — —	— — —	— — —	— — — —	Decretum ejusdem Petricoviae 1551	— — — —	
75	Bona ecclesiastica hae- resi infectis non com- mittantur	129	— — —	— — —	— — —	— — — —	Ejusdem ex eisdem	— — — —	
76	De recedentibus ab uni- tate et obedientia supe- riorum	131	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	Karnk. nie notuje źródła.
77	De apostatis ad ecclesias regendas non admittan- dis	131 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
78	De adulteris	131	— — —	In syn. Lancic. II	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
79	De raptoribus, incendiariis et furtis	132	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" raptu" virginum et mu- lierum	133	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
80	De abigeis et pascuis	133	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
81	De abigeis et pascuis	133	— — —	— — —	— — —	Ex stat. Nic. Dzierzg. Petric. 1557	— — — —	— — — —	Z małymi zmianami w środ- ku i opuszczeniem końca
82	De usuris etc.	134	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
83	De sortilegiis	136	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
84	De crimine falsi	136	— — —	In syn. Petric. I	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" " "	136	— — —	In syn. Lancic. II	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	Karnk. nie notuje źródła.
85	Clericus excommunicatus non ministret	137 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" " " "	137 ^o	— — —	In syn. Lancic. I	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
86	De iis, qui tolerant cen- suras ecclesiasticas	137	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	Karnk. nie notuje źródła.
87	De privilegiis et privile- giatorum excessibus	137	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" " " "	137 ^o	— — —	In syn. Lancic. I	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" " " "	137 ^o	— — —	In eadem	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" " " "	137 ^o	— — —	In syn. Petric. IV	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" " " "	138	— — —	Bulla Apost. provinc. In syn. Lancic. II	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
88	" injuriis	142	— — —	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	Karnk. nie notuje źródła.
89	De poenis	142 ^o	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	Idem mylnie. Cały statut Łaski umieszcza pod ty- tułem: de privilegiis
	" "	143	Ex antiquis	— — —	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" "	144	— — —	In syn. Lanci- cien. IIa	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	
	" "	144	— — —	In syn. Lancic. II	— — —	— — — —	— — — —	— — — —	

Tytuły	Zbiór Karnkowskiego	karta; karta verso ^o	Zbiór Mikołaja Trąby	Zbiór Jana Łaskiego	Zbiór Macieja Drzewickiego	Synody z r. 1542, 1556, 1557, 1561, sprawdzone przez Ulanowskiego	Synony z r. 1547, 1551, sprawdzone przezemnie	Synody niesprawdzone	U W A G I
	De poenis	144	— — —	In syn. Petric. IV					
	" "	144 ^o	— — —		Mathiae Drzewicki Lanciciae 1527				Synod Łaskiego z kolekcji Drzewickiego
	" "	144 ^o	— — —		Ejusdem Petric. 1534				Mylna data. Powinno być 1530 statut Łaskiego.
90	De poenitentibus et remissionibus	144 ^o 145	Ex antiquis		Ejusdem ibidem				Z małemi zmianami
91	De dispensationibus moderandis	149 149	— — —	In syn. Petric. IV					Niewiadomo z którego synodu
92	De sententia excommunicationis	150	Ex antiquis						Z małemi zmianami
	" " " "	151	— — —	In syn. Petric. I					
	" " " "	151	— — —	In eadem IV					
	" " " "	155	— — —		Joannis Łaski Petric. 1530				
	" " " "	155	— — —			Petri Gamrati Petricoviae 1542			
	" " " "	156	— — —			Ex eisdem statutis			
	" " " "	156 ^o	— — —					Petri Gamrati Petricoviae 1544	Statut od środka zgodny ze statutem syn. z r. 1551
	" " " "	157	— — —					De eadem	Zgody ze stat. syn. 1551 r.
	" " " "	157	— — —					In syn. Petric. Nic. Dzierzgovii	Nie wymienia roku
	" " " "	157	— — —					De eadem	
	" " " "	157 ^o	— — —			De eadem Joannis Przerembski Var-saviae 1561			De eadem mylnie
93	De verborum significatione	157 ^o	Ex antiquis						
94	De regulis juris	157 ^o	Ex antiquis						
95	De libertate clericorum contra injuriantes	158	— — —	In syn. Petric. Ia					
96	Doctrina de Sacramento Matrimonii ex Concilio Tridentino								

254047

ERRATA.

Str. 11 pierwszy wiersz od góry opuszczono wyrazy:

„w Piotrkowie dnia 6 listopada 1554 r.“

